

UIT

**NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET**

Det juridiske fakultet

En vurdering av det folkerettslige grunnlag for Norges militære bidrag i Syriakonflikten

Lars Olav Wilhelmsen

Liten masteroppgave i rettsvitenskap høst 2016

Antall ord: 17 987

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	3
1.1	Oppgavens tema.....	3
1.2	Kort om IS og konflikten i Syria.....	3
1.3	Oppgavens problemstilling	6
1.4	Fremstilling av oppgaven.....	7
2	Folkerettslig metode og dens rettskilder.....	7
3	Forbudet mot intervensjon og bruk av makt.....	9
3.1	Intervensjonsforbudet	10
3.2	Maktforbudet.....	11
3.3	Unntak fra forbudet mot bruk av makt	13
4	Sikkerhetsrådet og deres resolusjon 2249.....	13
4.1	Kort om sikkerhetsrådets oppgaver og myndighet	13
4.2	Sikkerhetsrådets resolusjon 2249 og dens betydning for Norges bidrag i Syria	14
5	Syrisk og irakisk samtykke til bruk av makt.....	17
6	USA og koalisjonen Operation Inherent Resolve's rett til selvforsvar mot IS på syrisk territorium	18
6.1	Generelt om retten til selvforsvar	19
6.2	Kollektivt selvforsvar.....	19
6.3	Retten til selvforsvar mot ikke-statlige aktører.....	21
6.3.1	Innledning	21
6.3.2	Utgangspunktet: Statsattribusjon	21
6.3.3	Foreligger sedvanerettslig adgang til selvforsvar mot ikke-statlige aktører, hvor både ordinær attribusjon og relevant samtykke mangler?	22
6.3.4	Gjennomgang av statspraksis.....	22

6.3.5	Avsluttende bemerkninger – retten til selvforsvar uten attribusjon og samtykke	44
6.3.6	Er Syria uvillig eller ute av stand til å bekjempe IS?.....	48
6.3.7	Forholdet mellom invitasjon og utøvelse av selvforsvar: Er Norges trening av New Syrian Army lovlig bruk av makt i Syria?	50
7	Avslutning og konklusjon.....	53
8	Litteraturliste.....	53
8.1	Traktater.....	53
8.2	FN dokumenter	53
8.2.1	Sikkerhetsrådets resolusjoner.....	53
8.2.2	Brev til Sikkerhetsrådet.....	54
8.2.3	Øvrige FN-dokumenter.....	56
8.3	Litteratur	57
8.3.1	Bøker.....	57
8.3.2	Artikler.....	57
8.4	Kurs.....	59
8.5	Avisartikler (kronologisk).....	60
8.6	Diverse nettsider	62
8.7	ICJ (kronologisk).....	62
8.8	ICTY	63
8.9	Offentlige uttalelser (kronologisk).....	63
8.10	Rapporter (kronologisk).....	64

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema

I en offentlig uttalelse 2. mai 2016 ga Norges statsminister Erna Solberg beskjed om at Norge skal bidra i borgerkrigen i Syria¹ ved å trene en styrke som skal operere der. Styrken som Norge skal trene heter New Syrian Army og denne skal trenes i Jordan.² Avhandlingen tar sikte på å vurdere om Norge med sitt bidrag i kampen mot IS, ulovlig involverer seg i borgerkrigen i Syria.

1.2 Kort om IS og konflikten i Syria

Det syriske folk har siden våren 2011³ levd under en brutal borgerkrig, hvor⁴ Bashar al-Assad regimet⁵ i Syria har kjempet mot en rekke opposisjonsgrupper.⁶ I 2013 ble også flere hundre opprørere drept av kjemiske våpen, og det forelå indikasjoner på at det var Assad-styrkene som sto bak angrepene.⁷ Fra 2013 har gruppen Islamic State⁸ tatt kontroll over store områder både i Irak og i Syria.⁹ Fra disse områdene har IS gjennomført terrorangrep mot en rekke land i hele verden.¹⁰ Det er også blitt rapportert om grove brudd på menneskerettigheter,¹¹ hvor IS

¹ TV2 nyheter, ”Solberg: Norge skal trene opp syriske styrker”

² Ege, ”Dette er Syria-gruppen norske spesialstyrker skal trene”

³ Kjent som Den arabiske våren

⁴ The Norwegian Defence University College, invitation to a seminar on: *‘Syria and States’ right to self-defence’*, s. 1

⁵ Heretter Assad-regimet

⁶ The Norwegian Defence University College, invitation to a seminar on: *‘Syria and States’ right to self-defence’*, s. 1

⁷ Leraand (2013)

⁸ Gruppen IS (Islamic State) har siden dens opprinnelse hatt forskjellige navn som: Daech (the Arabic abbreviation), ISIL (Islamic State in Iraq and the Levant) og ISIS (Islamic State in Iraq and Syria). Heretter omtalt som IS

⁹ The Norwegian Defence University College, invitation to a seminar on: *‘Syria and States’ right to self-defence’*, s. 1

¹⁰ Id.

¹¹ Pliktsubjekter etter menneskerettighetene er likevel normalt sett en stat, og ikke en ”organisasjon” som IS

har henrettet mennesker med umenneskelige metoder, eksempelvis halshugging eller å kaste homofile ned fra bygninger.¹²

For å gjenopprette internasjonal sikkerhet har USA siden august 2014 ledet en koalisjon med navnet Operation Inherent Resolve i kampen mot IS.¹³

Den 21. september 2014 delte Abu Mohammed al-Adnani, en talsmann for IS, en 43 minutter lang tale på Twitter, ”Indeed, Your Lord is Ever Watchful”, hvor et utdrag kan leses hos Huffington post¹⁴ som inneholdt en oppfordring til alle IS følgere:

If you can kill a disbelieving American or European, especially the spiteful and filthy French, or an Australian, or a Canadian, or any other disbeliever from the disbeliever waging war, including the citizens of the countries that entered into a coalition against the Islamic State, they rely upon Allah, and kill him in any manner or way however it may be. Do not ask for anyone’s advice and do not seek anyone’s verdict. Kill the disbeliever whether he is civilian or military, for they have the same ruling. Both of them are disbelievers. Both of them are considered to be waging war. Both of their blood and wealth is legal for you to destroy, for blood does not become illegal or legal to spill by the clothes being worn.¹⁵

IS har gjennomført en rekke terrorhandlinger, eksempelvis den 13. november 2015 mot et konsertlokale i Paris, hvor 130 personer døde. Angrepet er historiens mest omfattende terrorangrep mot Frankrike.¹⁶

¹² Lofstad, “IS har publisert video der de hevder de henretter kidnappet amerikansk journalist”, NRK-nyheter, ”IS henretter ny journalist” og Hagesæther, ”IS har henrettet minst 41 menn for homofili på halvannet år”

¹³ The Norwegian Defence University College, invitation to a seminar on: ‘*Syria and States’ right to self-defence*’, s. 1

¹⁴ The Huffington post, “ISIS audio urges muslims everywhere to kill ‘unbelievers’”. Hele talen kan også leses på: Pietervanostaeyen (2014)

¹⁵ Id.

¹⁶ Havnes, ”Terrorangrepene i Europa”

Den 20. november 2015 vedtok FNs Sikkerhetsråd resolusjon 2249¹⁷ som i sin fortale slår fast at IS utgjør en global trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. Denne resolusjonen ble imidlertid ikke avgitt under FN-paktens kap. VII hvor Sikkerhetsrådet kan autorisere bruk av væpnet makt.¹⁸

En rekke stater tatt del i kampen mot IS, både i Irak og i Syria.¹⁹ I Irak opererer styrkene med samtykke til kollektivt selvforsvar fra Irakiske myndigheter, mens de fleste operasjonene i Syria pågår uten syrisk samtykke.²⁰ Samtidig har Russland, Hezbollah og Iran fått syrisk samtykke til å bekjempe ”terrorister” i Syria.²¹ Norge har siden mai 2015 tatt del i den væpnede konflikten mot IS i Irak, og besluttet som nevnt medio 2016 å sende 60 soldater²² til å bidra i kampen mot IS i Syria.²³

Etter flere mislykkede våpenhviler ble FNs sikkerhetsråd den 31. desember 2016 enige om en ny Syria-avtale som skal forankre en våpenhvile Russland og Tyrkia fikk i stand mellom Bashar al-Assads regime og representanter for opprørerne i Syria.²⁴

Den 24. desember 2016 meldte ABC nyheter at New Syrian Army kan være oppløst.²⁵ Forsvarsdepartementet i Norge ønsker ikke å uttale seg om dette, av hensyn til Operation Inherent Resolve sin mediepolicy, og opplysningene anses ubekreftet.²⁶ Oppgaven fremstilles som om New Syrian Army fortsatt eksisterer.

¹⁷ UN Doc. S/RES/2249

¹⁸ The Norwegian Defence University College, invitation to a seminar on: *‘Syria and States’ right to self-defence*, s. 1

¹⁹ Id.

²⁰ Id.

²¹ Id.

²² Ruud, ”Norge sender spesialstyrker til Jordan-skal trene opp syriske krigere”

²³ The Norwegian Defence University College, invitation to a seminar on: *‘Syria and States’ right to self-defence*, s. 1

²⁴ Kikrebøen, ”Sikkerhetsrådet vedtok Syria-resolusjon”

²⁵ Vermes, ”Norges allierte i Syria kan være oppløst”.

²⁶ Id.

1.3 Oppgavens problemstilling

FN-pakten inneholder forbud både mot intervensjon²⁷ og mot bruk av makt.²⁸ Et unntak fra sistnevnte er Sikkerhetsrådets adgang til å åpne for bruk av væpnet makt etter FN-paktens kap. VII. Andre unntak her er samtykke og retten til selvforsvar.²⁹

Da det ikke foreligger et syrisk samtykke³⁰ har Utenriksdepartementet i en rapport forsvart lovligheten av Norges bidrag i Syria med retten til kollektivt selvforsvar av Irak.

Utenriksdepartementet hevder at denne retten har støtte i Sikkerhetsrådets resolusjon 2249.³¹

Den væpnede konflikten i Syria er enn så lenge ikke en internasjonal væpnet konflikt, men snarere en borgerkrig.³² Tradisjonelt har retten til selvforsvar vært en rettighet for en stat overfor en annen stat. IS er derimot en ikke-statlig aktør, som opererer mot syrisk vilje. IS anerkjennes ikke som en stat selv om de kaller seg for det. Det er i utgangspunktet Syria som må bekjempe IS innenfor sin stat, eventuelt invitere andre stater til å hjelpe dem i kampen mot IS. Også Irak er under angrep av IS som opererer fra Syria. Norges ambassadør Geir Pedersen skrev derfor til Sikkerhetsrådet at "[...] the Government of Norway is taking [...] measures against the terrorist organization Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL, also known as Da'esh) in Syria in the exercise of the right of collective self-defence [...]"³³ og henviste deretter til Sikkerhetsrådets resolusjon 2249³⁴ samt to irakiske anmodninger³⁵ til

²⁷ For FNs del reguleres dette av FN-paktens art. 2(7), mens det mellom statene reguleres av art. 2(1)

²⁸ Dette reguleres av FN-paktens art. 2(4)

²⁹ Disse unntakene vil det bli redegjort for senere i oppgaven

³⁰ Til Norges trening av styrker i Syria

³¹ Utenriksdepartementet (april 2016), pkt. 2

³² Leraand (2016) "Borgerkrigen i Syria 2011-"

³³ S/2016/513

³⁴ S/RES/2249

³⁵ **1)** I S/2014/440, henviser Irak til en tidligere anmodning om hjelp i kampen mot IS og takker for den støtte de så langt har fått. Irak slår imidlertid fast at denne støtten ikke har vært tilstrekkelig. På side 2 anmoder Irak om ytterligere assistanse. **2)** I S/2014/691, henviser Irak til Paris-konferansen hvor 26 stater sa seg villig til å gi Irak "all necessary support in its war against ISIL", hvor Irak ønsket at USA skulle lede denne operasjonen

Sikkerhetsrådet om hjelp til å bekjempe IS både i Irak og i Syria.³⁶ Geir Pedersen understrekte at [...] [t]he measures are directed against ISIL, not against the Arab Republic of Syria.”³⁷

Det skal derfor i det følgende foretas en studie av det folkerettslige grunnlaget som Norge har påberopt som støtte for lovligheten av sitt bidrag i Syria. Dermed vil det også vurderes om Norges deltakelse i kollektivt selvforsvar av Irak medfører at Norge ulovlig involverer seg i borgerkrigen i Syria.

1.4 Fremstilling av oppgaven

Opgavens neste kapittel vil kort redegjøre for den folkerettslige metode som gjør seg særlig gjeldende for denne oppgaven. Videre vil det i oppgavens kap. 3 kort redegjøres for forbudet mot både intervensjon og bruk av væpnet makt og dets unntak. I kap. 4 vil rekkevidden til Sikkerhetsrådets resolusjon 2249 som unntak vurderes. Deretter vil kap. 5 behandle samtykkeunntaket. I oppgavens kap. 6 foretas så en vurdering av selvforsvarsretten og dens rekkevidde i forhold til selvforsvar mot ikke-statlige aktører. Videre vurderes også forholdet mellom selvforsvar og invitasjon til kollektivt selvforsvar. Kap. 6 får større plass i oppgaven enn de tidligere kapitlene.

2 Folkerettslig metode og dens rettskilder

Selv om enkelte sentrale bestemmelser i FN-pakten gjør seg gjeldende, utfyller sedvaneretten den skriftlige reguleringen av selvforsvar. Derfor står folkerettslig sedvane sentralt for å klarlegge ytterpunktene til selvforsvarsretten, og for å sette rammene for en inngripen i en pågående borgerkrig.

International Court of Justice³⁸ statuttene art. 38(1)(b) beskriver folkerettslig sedvane som “evidence of a general state practice accepted as law”.

³⁶ UN Doc. S/2014/440 s. 2

³⁷ S/2016/513

³⁸ Heretter omtalt som ICJ

Folkerettskommisjonen i FN³⁹ har avgitt flere rapporter som klargjør vilkårene for folkerettslig sedvane. Folkerettskommisjonen avga nylig en tredje rapport hvor det fremgår at alle rapportene må leses i sammenheng.⁴⁰ Det følger av den tredje rapporten at deres andre rapport av 2014 dekker metoden for å identifisere om en sedvane foreligger.⁴¹ Det er derfor folkerettskommisjonens andre rapport som er mest relevant for avhandlingen.

Art. 38(1)(b) oppstiller ifølge folkerettskommisjonen to elementer som må være oppfylt for at det skal være tale om folkerettslig sedvane.⁴² Det ene elementet er den objektive siden ”general state practice” som heretter omtales som statspraksis. Det andre er det subjektive elementet hvor den folkerettslige sedvanen må være ”accepted as law”, omtalt som *opinio juris*.⁴³

For at en handling skal anses anvendt som en ”general state practice”⁴⁴ må den være å anse som en ”widespread acceptance”.⁴⁵ Det er derfor ikke et krav om at alle stater følger praksisen. Videre foreligger et krav om ”constant and uniform usage”.⁴⁶ Praksisen må derfor i stor grad anvendes likt i de ulike statene. Det er videre lagt til grunn at en slik statspraksis vokser gradvis.⁴⁷

Det subjektive elementet *opinio juris* må etter folkerettskommisjonen anses som ”general practice [...] accepted as law”.⁴⁸ I dette ligger at praksisen det er tale om må bli ”accompanied by a sense of legal obligation”.⁴⁹

³⁹ Heretter omtalt som folkerettskommisjonen

⁴⁰ A/CN.4/682, avsnitt 8

⁴¹ Id. avsnitt 3

⁴² A/CN.4/672, avsnitt 21

⁴³ Ruud (2014) s. 72

⁴⁴ ICJ Statute art. 38 (1)(b)

⁴⁵ Fiskerijurisdiksjon-saken, s. 26

⁴⁶ Asyl-saken, s. 276

⁴⁷ Ruud (2014) s. 72

⁴⁸ A/CN.4/672, avsnitt 69

⁴⁹ Id.

For å identifisere den folkerettslige sedvanens innhold og rekkevidde anvendes også folkerettslig teori, samt praksis av International Court of Justice.⁵⁰ I tråd med statuttene for ICJ art. 38(1)(d) er folkerettslig teori og internasjonale domstolers praksis subsidiære rettskilder som kan være med på å belyse de primære rettskilder slik som traktater og sedvane jf. art. 38(1) (a) og (b). For å kunne presisere dommen og få et større bilde av de ulike voterende dommernes syn, er også de enkelte dommernes særavotum viktige.⁵¹ Avvikende særavotum svekker dommens betydning ved belysningen av de primære rettskilder.⁵² En dom fra ICJ og dens eventuelle tilhørende særavotum vil derfor kunne gi et viktig bidrag for å klargjøre om en folkerettslig sedvane foreligger og i så fall hvor langt denne rekker, selv om en rettsavgjørelse ikke utgjør et bindende prejudikat i folkeretten.⁵³ Folkerettslig litteratur vil ha en sentral rolle i å belyse statspraksis og staters *opinio juris*.

3 Forbudet mot intervensjon og bruk av makt

Ett av FNs sentrale formål er etter FN-paktens art.1(1) å opprettholde ”international peace and security”. For å oppfylle formålet om å opprettholde fred og sikkerhet i tråd med FN-paktens art. 1, står intervensjonsforbudet og maktforbudet i henholdsvis art. 2(7) og art. 2(4) sentralt. Det er derfor viktig å se nærmere på hva som omfattes av intervensjons- og maktforbudet. Intervensjonsforbudet innebærer at stater ikke skal bruke ulike former for tvang overfor hverandre, og på den måten krenke hverandres suverenitet.⁵⁴ Den alvorligste formen for suverenitetskrenkelse er skilt ut ved at det nå foreligger et uttrykkelig forbud mot bruk av væpnet makt.⁵⁵

⁵⁰ Heretter omtalt som ICJ

⁵¹ Lauterpacht (1958), s. 68

⁵² Politis (1926), s. 451

⁵³ Ruud (2014), s. 77

⁵⁴ Ruud (2014) s. 190

⁵⁵ Se FN-pakten art. 2(4)

3.1 Intervensjonsforbudet

I FN-pakten kommer intervensjonsforbudet til uttrykk i art. 2(7) som er rettet mot FN.⁵⁶

Intervensjonsforbudet kan også utledes av FN-paktens art. 2(1), hvor det fremgår at FN er grunnlagt på "prinsippet om alle medlemmers suverene likhet". Bestemmelsen er et utslag av det alminnelige suverenitetsprinsippet, som intervensjonsforbudet hviler på.

Intervensjonsforbudet ble nærmere presisert i 1970 av FNs Generalforsamling i deres Resolusjon 2625 (XXV).⁵⁷

Av resolusjonen følger det at ingen stater, verken direkte eller indirekte, har rett til å intervenere i en annen stats interne eller eksterne anliggender. Forbudet rammer både væpnet intervensjon og alle andre former for innblanding og trusler mot en annen stats politiske, økonomiske eller kulturelle institusjoner. Av resolusjonen følger det videre at en stat heller ikke skal bruke, eller oppfordre til, økonomiske politiske eller andre tiltak for å tvinge en stat til underkastelse, eller for å sikre seg noen form for fordeler. Ifølge resolusjonen har alle stater en suveren rett til å velge sitt politiske, økonomiske og sosiale system, upåvirket av andre staters innblanding. Heller ikke skal stater organisere, bistå, finansiere eller tolerere terrorister eller væpnede aktiviteter for å styrte en annen stats regime, eller blande seg i en annen stats borgerkrig.⁵⁸ Norges mulige involvering i en slik borgerkrig i Syria vil bli behandlet i kap. 6.3.7

I resolusjonen skiller ikke Generalforsamlingen mellom intervensjonsforbudet og maktforbudet.

I Nicaraguasaken går det imidlertid frem at ICJ skiller mellom forbudene:

⁵⁶ Johansen (2009) s. 138

⁵⁷ A/RES/25/2625, under ” *The principle concerning the duty not to intervene in matters within the domestic jurisdiction of any State, in accordance with the Charter*”

⁵⁸ Id.

[...] the arming and training of the contras can certainly be said to involve the threat or use of force against Nicaragua [...]. In particular, the Court considers that the mere supply of funds to the contras, while undoubtedly an act of intervention in the internal affairs of Nicaragua [...] does not in itself amount to a use of force.⁵⁹

I Nicaraguasaken ble USAs trening av en opprørsgruppe i Nicaragua ansett som ”væpnet makt”⁶⁰ overfor Nicaragua og var dermed en handling i strid med maktforbudet.⁶¹

Finansiering av den samme opprørsgruppen ble likevel ikke ansett å stride med maktforbudet, men som en handling i strid med intervensjonsforbudet.⁶²

Et slikt skille som ICJ-domstolen har lagt til grunn vil derfor medføre et skille mellom tilfeller som rammes av intervensjonsforbudet i art. 2(7) og tilfeller som rammes av maktforbudet i art. 2(4). Art. 2(7) gir derfor et uttrykk for en lex specialis-regulering av det generelle prinsippet om ikke-intervensjon.⁶³ Siden USAs trening av opprørere i Nicaraguasaken ble ansett som bruk av væpnet makt mot Nicaragua, er det derfor maktforbudet som blir sentralt i den videre vurderingen av det folkerettslige grunnlaget for Norges militære bidrag i Syria.

3.2 Maktforbudet

Begrensning av staters rett til krig har lenge vært et viktig tema. Før første verdenskrig brøt ut, begrenset dette seg til Dragi Porter konvensjonen av 1907. Etter første verdenskrig ble Folkeforbundspakten av 1919 samt Briand-Kellogg-pakten av 1928 opprettet, med det formål å forhindre krig. Briand-Kellogg-pakten inneholdt det første generelle traktatfestede forbudet mot krig. Dette forbudet anses i dag som folkerettslig sedvane⁶⁴. Til tross for paktene brøt likevel andre verdenskrig ut få år senere, og ble den blodigste krigen i vår historie. Etter andre

⁵⁹ Nicaraguasaken, avsnitt 228

⁶⁰ FN-pakten art. 2(4)

⁶¹ Nicaraguasaken, avsnitt 241-242 jf. avsnitt 251

⁶² Id. avsnitt 228

⁶³ Johansen (2009), s. 139

⁶⁴ Ruud (2014) s. 192

verdenskrig ble verdenssamfunnet enige om blant annet strengere regler når det gjelder bruk av makt.

FN-paktens art. 2(4) er dermed sentral for å forhindre krig og andre internasjonale væpnede konflikter,⁶⁵ og av bestemmelsen følger det at:

All Members shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State [...]

Forbudet mot krig i Briand-Kellogg-pakten er derfor i FN-paktens art. 2(4) utvidet til å omfatte enhver form for bruk av væpnet makt, endog også trussel om bruk av ulovlig væpnet makt. Selv om art. 2(4) kun taler om "force", er "armed force" fortolket inn i bestemmelsen.⁶⁶ Det sentrale er derfor å klargjøre hva som omfattes av uttrykket væpnet makt.

I Nicaraguasaken ble som nevnt trening av opprørere ansett som brudd på maktforbudet.⁶⁷ Videre ble det i Nicaraguasaken med henvisning til Generalforsamlingens resolusjon 3314 (XXIX) art. 3g⁶⁸ uttalt at maktforbudet ikke bare omfatter en stats "action by regular armed forces across an international border", men også det å sende eller understøtte opprørsgrupper i en annen stat.⁶⁹ Norges trening av opprørsgruppen New Syrian Army kan derfor stå i fare for å stride mot maktforbudet, dersom opprørsgruppen senere skulle vende seg mot regimet i Damaskus.

FN-pakten ble skrevet med den tradisjonelle formen for krig for øye, hvor det er stater som kriger mot hverandre. At en stat, eksempelvis USA og koalisjonen, utøver væpnet makt mot en ikke-statlig aktør der inngrepet skjer på en annen stat sitt territorium, vil dette medføre brudd på art. 2(4) overfor denne staten. Særlig problematisk blir dette når makt brukes i selvforsvar innenfor en stat som ikke har stått bak angrepet det responderes mot (eksempelvis

⁶⁵ FN paktens fortale og art. 1(1)

⁶⁶ Helmersen (2014) s. 113

⁶⁷ Nicaraguasaken, avsnitt 251 jf. avsnitt 81-86

⁶⁸ A/RES/29/3314, art. 3(g)

⁶⁹ Nicaraguasaken, avsnitt 195

mot IS i Syria). Spørsmålet blir her hvor langt selvforsvarsretten rekker som unntak fra maktforbudet, eventuelt hvilke andre rettslige grunnlag for unntak som foreligger.

3.3 Unntak fra forbudet mot bruk av makt

Det ville aldri vært gjennomførbart å ha et totalforbud mot bruk av makt. FN-pakten åpner derfor for bruk av makt der det foreligger en rett til selvforsvar etter art. 51. Også Sikkerhetsrådet i FN kan beslutte bruk av makt i tråd med FN-paktens kap. VII, jf. FN-pakten art. 39. Ytterligere unntak følger av folkerettslig sedvane hvor en stat kan utøve makt i samsvar med et samtykke fra en annen stat.⁷⁰ Unntakene vil bli behandlet i det følgende. Eventuelle andre unntak slik som humanitær intervensjon, anerkjennelse av ny regjering og militær støtte i tråd med en befolkning sin selvbestemmelsesrett vil ikke bli behandlet i denne oppgaven.

4 Sikkerhetsrådet og deres resolusjon 2249

Selv om det ikke anføres fra Norges side at Sikkerhetsrådets resolusjon 2249 gir selvstendig grunnlag for bruk av makt i Syria, anser Norge i det minste at resolusjon 2249 gir støtte for Norges militære bidrag Syria.⁷¹

4.1 Kort om sikkerhetsrådets oppgaver og myndighet

Etter FN-paktens system er det Sikkerhetsrådet som kan autorisere bruk av makt i tråd med FN-paktens kap VII.⁷²

Sikkerhetsrådet har hovedansvaret for fred og sikkerhet.⁷³ Sikkerhetsrådet kan derfor vedta bindende avgjørelser for medlemsstatene i tråd med FN-pakten art. 25, og i ytterste konsekvens tvangstiltak etter FN-paktens kap. VII. Etter FN-pakten art. 24(1) er dets hovedoppgave å løse trusler mot, og brudd på freden. På denne måten kan Sikkerhetsrådet

⁷⁰ Id. s. 141

⁷¹ Utenriksdepartementet (januar 2016), s. 3

⁷² Ulfstein (2016) s. 41

⁷³ Se FN-Pakten art. 1(1) og FN-paktens fortale

gjøre en «innskrenkning» i staters suverenitet,⁷⁴ noe statene imidlertid har samtykket i ved å tiltre FN-pakten.

I borgerkrigen i Syria som startet i 2011, har Sikkerhetsrådet vært mindre effektivt primært på grunn av forholdet mellom Russland og USA, som utløser bruk av vetoretten.⁷⁵ Også Kina har benyttet seg av vetoretten i konflikten.⁷⁶

4.2 Sikkerhetsrådets resolusjon 2249 og dens betydning for Norges bidrag i Syria

Resolusjon 2249 ble opprinnelig utformet og fremmet av Frankrike, men ble senere avløst av ett tidligere russisk utkast,⁷⁷ noe som enten kan indikere uenighet i Sikkerhetsrådet eller at Sikkerhetsrådet anser det russiske utkastet som det beste.

Av resolusjonen følger det at IS "[...] constitutes a global and unprecedented *threat to international peace and security*" (min kursivering).⁷⁸ Videre refererer Sikkerhetsrådet til brev Irak har sendt til Sikkerhetsrådet 25. juni 2014 og 20. september 2014, hvor det fremgår at IS har etablert "a safe haven outside Iraq's border that is a direct threat to the security of the Iraqi people and territory".⁷⁹

Sikkerhetsrådet fordømmer i resolusjonen de terrorhandlingene IS har gjennomført, og slår fast at IS har kapasitet og intensjon om å gjennomføre flere terrorangrep. Sikkerhetsrådet uttaler at alle terrorhandlinger er en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet.⁸⁰

Derfor fremgår det av resolusjonens femte punkt at Sikkerhetsrådet "[c]alls upon Member States that have the capacity to do so to *take all necessary measures*, in compliance with

⁷⁴ Johansen (2009) s. 141

⁷⁵ FN-pakten art. 27(3) jf. art. 23(1)

⁷⁶ Ulfstein (2016) s. 42

⁷⁷ Akande (2015)

⁷⁸ UN Doc. S/RES/2249

⁷⁹ Id.

⁸⁰ Id.

international law [...], to redouble and coordinate their efforts to prevent and suppress terrorist acts committed specifically by ISIL” (min kursivering).⁸¹

Resolusjonen bruker ordlyden ”threat to international peace and security” som vanligvis aktiverer FN-paktens kap. VII via art. 39.⁸² Resolusjonen refererer ikke eksplisitt til FN-paktens kap. VII. Det fremgår imidlertid av Namibia-saken at en mangel på referanse til kap. VII ikke betyr at resolusjonen ikke kan anses som bindende eller ikke kan anses som effektiv juridisk sett.⁸³

Resolusjonen må imidlertid bestemme at noe skal gjøres, eller i alle fall autorisere noe. Resolusjonen oppfordrer medlemsstatene som har kapasitet til det å ”take all necessary measures”. Normalt benytter Sikkerhetsrådet ordlyden ”all necessary means” for å autorisere bruk av væpnet makt. Det er imidlertid ingen realitetsforskjell mellom uttrykksformene.⁸⁴

Vanligvis *autoriserer* sikkerhetsrådet ”all necessary [...]”.⁸⁵ I resolusjon 2249 *autoriserer* ikke Sikkerhetsrådet ”all necessary measures”, men ”[c]alls upon”.⁸⁶ Dette kan tilsi at Sikkerhetsrådet ønsker bruk av makt velkommen, selv om den ikke selv autoriserer denne bruk av makt. I følge resolusjonen er kravet i alle tilfelle at maktbruken anvendes i tråd med ”international law”.⁸⁷

Ettersom medlemsstatenes handlinger må være i tråd med folkeretten regulerer derfor *Jus ad bellum*-reglene hvorvidt en medlemsstat kan bruke væpnet makt i Syria og Irak. Da Sikkerhetsrådet ikke har autorisert noe, må hjemmelen søkes i invitasjon eller selvforsvar. USA og koalisjonen har allerede påberopt selvforsvar som grunnlag for unntak fra art. 2(4). Disse grunnlagene har ikke blitt fordømt av Sikkerhetsrådet så langt.

⁸¹ UN Doc. S/RES/2249, punkt 5

⁸² Akande (2015)

⁸³ Namibia-saken, avsnitt 114

⁸⁴ Akande (2015)

⁸⁵ Se eksempelvis Resolusjon 678

⁸⁶ UN Doc. S/RES/2249, pkt. 5

⁸⁷ Id.

For å kunne utøve selvforsvar, trengs ikke mandat fra Sikkerhetsrådet. At Sikkerhetsrådet likevel vedtar en resolusjon, taler for at mandatet i resolusjon støtter det grunnlaget for maktbruk USA og koalisjonen allerede har påberopt. I så fall kan dette tale for at Sikkerhetsrådet støtter å utøve selvforsvar mot ikke-statlige aktører i vertsstaten, uten samtykke av denne. På den annen side henviser som nevnt Sikkerhetsrådet til at handlingene må være i tråd med ”international law”. Det kan derfor ikke legges til grunn at alle handlinger av resolusjoner som Sikkerhetsrådet ikke uttrykkelig slår ned på enten ved vedtakelsen av en resolusjon, eller en senere resolusjon om samme tema, dermed blir stilltiende godtatt. Det kan som kjent være vanskelig å oppnå enighet i Sikkerhetsrådet. Den overhengende trusselen om bruk av vetoretten medfører at resolusjonen kan utgjøre et minste felles multiplum. Dette kan tyde på at Sikkerhetsrådet ikke har blitt enige om hvilket konkret maktgrunnlag som er i tråd med ”international law” og, derfor heller ikke kommer med et tydelig svar på dette. Selv om resolusjonen skulle støtte aksjoner mot IS i Syria og i Irak, er det mer usikkert om denne støtten også gjelder selvforsvar mot ikke-statlige aktører på territoriet til en tredjestat uten samtykke fra denne. Etersom Russland, som har vetorett i Sikkerhetsrådet, har bestridt USAs rett til angrep på ikke-statlige aktører i Syria der Syria ikke har gitt særskilt samtykke,⁸⁸ må det legges til grunn at en slik selvforsvarsadgang ikke støttes opp av resolusjon 2249.

Utenriksdepartementet i Norge uttaler om sitt bidrag i Syria at maktbruk på et vertsstatsterritorium uten samtykke kan ”anses som noe kontroversielt i fravær av uttrykkelig autorisasjon i sikkerhetsrådsresolusjon”.⁸⁹

Dersom Sikkerhetsrådet ikke spesifikt regulerer hvilke militære handlinger som kan anvendes, og i hvilken grad disse skal anvendes, er bruk av væpnet makt er ulovlig med mindre denne maktbruken har grunnlag i andre selvstendige folkerettslige grunnlag.⁹⁰

⁸⁸ Demirjian, ”Russia condemns U.S. airstrikes against Islamic State in Syria”

⁸⁹ Utenriksdepartementet (januar 2016), s. 2, pkt. 8

⁹⁰ Simma (2002), s. 753

Det vil derfor i det følgende foretas en vurdering av om samtykke eller kollektivt selvforsvar av Irak gir slikt grunnlag for bruk av makt i Syria.

5 Syrisk og irakisk samtykke til bruk av makt

Enhver stat er suveren og kan i tråd med suverenitetsprinsippet bestemme over sin egen befolkning og sitt territorium, hvor staten har eksklusiv jurisdiksjon.⁹¹ Som en naturlig konsekvens av denne selvbestemmelsesretten kan stater invitere andre stater til å yte bistand i konflikter som staten er innblandet i. En slik bistand kan eksempelvis være bekjempelse av opprørere.

I en rapport av folkerettskomisjonens kjent som Draft Articles on State Responsibility som ble vedtatt av Generalforsamlingen i FN, fremgår det av art. 20 at

Valid consent by a State to the commission of a given act by another State precludes the wrongfulness of that act in relation to the former State to the extent that the act remains within the limits of that consent.⁹²

Det er lagt til grunn at artikkelen reflekterer et ”[...] basic international law principle of consent”⁹³, som også har støtte i Nicaragua saken.⁹⁴

Ett unntak fra forbudet mot bruk av makt i en annen stat er derfor, i tråd med folkerettslig sedvane, hvor staten selv samtykker til det.

Samtykke til militær tilstedeværelse i Syria etter samtykkeunntaket må komme fra de sentrale myndighetene i den staten som faktisk eier territoriet de utenlandske styrkene skal virke på.⁹⁵ Iraks samtykke gjelder for kollektivt selvforsvar av Irak på irakisk territorium, og er derfor en del av kollektiv selvforsvarsdrøftelsen i kap. 6.2

⁹¹ Johansen (2009), s. 127

⁹² ILC DASR, s. 72

⁹³ Id.

⁹⁴ Nicaraguasaken, avsnitt 246

⁹⁵ Frostad (2014), s. 147

I forhold til syrisk samtykke uttalte den daværende generalsekretæren i FN⁹⁶ at ”I am aware that today’s strikes were not carried out at the direct request of the Syrian Government, but I note that the Government was informed beforehand”.⁹⁷ Heller ikke Norge anfører at det foreligger syrisk samtykke til bruk av makt på syrisk territorium.

Syria har derfor ikke samtykket i at USA angriper IS innenfor syrisk territorium.⁹⁸ Det er i alle tilfelle klart at det ikke foreligger et eksplisitt syrisk samtykke til at USA opererer på egenhånd på syrisk territorium. Det må derfor, for det tilfelle at samtykke ikke foreligger, vurderes om det foreligger en adgang til å angripe IS i Syria uten syrisk samtykke.

Utenriksdepartementet i Norge legger til grunn at ”selvforsvar mot ikke-statlige aktører som opererer fra en annen stats territorium er tillatt, uten den angjeldende statens samtykke” i de tilfeller staten er ”uvillig eller ikke i stand til å hindre angrepene”.⁹⁹ Det må derfor vurderes om Syria er ute er *uvillig eller ute av stand* til selv å bekjempe IS. I det følgende redegjøres det nærmere for innholdet og omfanget av selvforsvarsretten. Hvorvidt en stat er *uvillig eller ikke er i stand* til å forhindre ikke-statlige aktører og dets betydning for selvforsvarsretten vil bli behandlet i kapittel 6.3.3.

6 USA og koalisjonen Operation Inherent Resolve’s rett til selvforsvar mot IS på syrisk territorium

Operation Inherent Resolve er navnet på den internasjonale militære intervensjonen mot IS som omfatter operasjonene både i Irak og i Syria. USA opprettet koalisjonen etter anmodning fra Irak¹⁰⁰ i september 2014.¹⁰¹ Operasjonen påberoper seg retten til kollektivt selvforsvar av Irak i tråd med FN-pakten art. 51,¹⁰² hvor operasjonens mål er å nedkjempe IS.¹⁰³ I juli 2016

⁹⁶ Ban Ki-Moon

⁹⁷ Ki-Moon (2014)

⁹⁸ Karam, “Syria warns U.S. against bombing ISIS without permission”

⁹⁹ Utenriksdepartementet (januar 2016), s. 1, pkt. 2

¹⁰⁰ UN Doc. S/2014/691

¹⁰¹ Inherentresolve.mil, Fact Sheet

¹⁰² UN Doc. S/2014/695

¹⁰³ Inherentresolve.mil, Our Mission

uttalte NATOs generalsekretær Jens Stoltenberg til BBC News at NATO skal bidra til koalisjonen med overvåkningsfly.¹⁰⁴ Over 60 stater har sluttet seg til operasjonen, og bidrar på ulik måte.¹⁰⁵

Også Norge besluttet i 2016 å bidra i konflikten mot IS ved å trene New Syrian Army.¹⁰⁶ Norge anser at den "[...] foreliggende situasjonen i Syria gir deltakelse i koalisjonen grunnlag for å iverksette nødvendige og proporsjonale tiltak mot ISIL i Syria for kollektivt selvforsvar av Irak".¹⁰⁷ Det må derfor foretas en vurdering av om selvforsvarsinstituttet i FN-pakten gir anledning til selvforsvar mot IS på denne måten.

6.1 Generelt om retten til selvforsvar

Av FN-pakten art. 51 følger det at:

"Nothing in the present Charter shall impair the inherent right of individual or collective self-defense if an armed attack occurs against a Member of the United Nations [...]"

Art. 51 er et unntak fra forbudet mot bruk av makt i art. 2(4) og må naturlig nok leses i sammenheng med art. 2(4). Bestemmelsen sikter til en folkerettslig sedvane som gir rett til selvforsvar og som har eksistert lenge før vedtakelsen av FN-pakten.¹⁰⁸ At art. 51 anses som folkerettslig sedvane slås for øvrig fast i Nicaragua-saken.¹⁰⁹

6.2 Kollektivt selvforsvar

Art. 51 gir adgang til både individuelt og kollektivt selvforsvar.

¹⁰⁴ BBC, "Islamic State conflict: Nato surveillance planes to help US-led coalition"

¹⁰⁵ McInnis (2016), s. 3

¹⁰⁶ Utenriksdepartementet (april 2016), pkt 4. Se også: Ege, "Dette er Syria-gruppen norske spesialstyrker skal trene"

¹⁰⁷ Utenriksdepartementet (januar 2016), pkt. 5

¹⁰⁸ Ruud (2014) s. 194

¹⁰⁹ Nicaraguasaken, avsnitt 176

For at retten til kollektivt selvforsvar kan utøves, må det foreligge et væpnet angrep.¹¹⁰ Dersom en eller flere tredjestater utøver kollektivt selvforsvar på vegne av en stat, må det derfor påvises at denne staten har vært utsatt for et væpnet angrep. Dersom en stat er under et væpnet angrep, la ICJ i Nicaragua-saken til grunn at retten til kollektivt selvforsvar er betinget av at denne staten anser seg selv som angrepet og at den anmoder om hjelp fra andre.¹¹¹ Stater har altså ikke rett til kollektivt selvforsvar ”on the basis of its own assessment of the situation”.¹¹² Det er derfor ikke adgang til ”uanmodet forretningsførsel”.¹¹³ I Folkerettsinstituttets Santiago Resolution fra 2007 hevder også rapportør Roucouas at ”Collective self-defence may be exercised only at the request of the target State”.¹¹⁴ Dersom offerstaten ikke ber om hjelp, er kollektivt selvforsvar fra en tredjestat altså utelukket.¹¹⁵

Irak anmodet USA og koalisjonen om å bekjempe IS ved et brev til Sikkerhetsrådet i 2014.¹¹⁶ Dette samtykket er senere opprettholdt, og Norge har derfor irakisk samtykke til militære operasjoner mot IS på irakisk territorium.

Norge har ikke syrisk samtykke til å utøve selvforsvar mot IS sammen med koalisjonen på syrisk territorium.¹¹⁷ Syria har kun samtykket i hjelp fra Hezbollah, Iran og Russland.

I det følgende behandles nærmere retten til selvforsvar mot ikke-statlige aktører hvor samtykke mangler.

¹¹⁰ Id. avsnitt 211

¹¹¹ Id. avsnitt 195

¹¹² Id.

¹¹³ Ruud (2014) s.196

¹¹⁴ Folkerettsinstituttet, Santiago Resolution (2007), art. 8

¹¹⁵ Nicaraguasaken, avsnitt 195

¹¹⁶ UN Doc. S/2014/440

¹¹⁷ Utenriksdepartementet (januar 2016), s. 5, pkt. 3.2

6.3 Retten til selvforsvar mot ikke-statlige aktører

6.3.1 Innledning

En rett til selvforsvar er tradisjonelt en rettighet for en stat overfor andre stater. Når det imidlertid gjelder angrep fra enkelt- eller grupper av individer, står en ikke lenger overfor et forhold som gjelder stat mot stat.¹¹⁸ Slike individer omtales i det følgende som ikke-statlige aktører.

I det følgende ses det nærmere på i hvilke tilfeller det kan utøves selvforsvar mot ikke-statlige aktører, eventuelt mot staten som støtter de ikke-statlige aktørene.

6.3.2 Utgangspunktet: Statsattribusjon

Grunnlaget for Nicaragua-saken var en strid mellom Nicaragua og USA. I 1979 ble Somoza-myndighetene i Nicaragua kastet av Sandinistregimet. President Reagan stanset i 1981 den økonomiske bistanden til Sandinistregimet, da det ble hevdet at regimet bisto geriljabevegelsen i El Salvador. Nicaragua hevdet imidlertid at USA, ved å minelegge sjøen, samt støtte geriljastyrker som ville frata Sandinistregimet makten, hadde brukt ulovlig makt mot Nicaragua.

Når det gjelder væpnet angrep utført av ikke-statlige aktører, måtte det etter domstolens syn foreligge en forbindelse mellom gruppen og staten, slik at gruppens handlingene kunne anses begått av staten og dermed aktivere selvforsvarsretten i art. 51 mot staten som støtter gruppen. Det var derfor et spørsmål om staten kunne attribueres med den ikke-statlige aktøren. I korte trekk kom domstolen fram til at det må "[...] be proved that that State had effective control of the military or paramilitary operations in the course of which the alleged violations were committed".¹¹⁹

Det kreves derfor etter Nicaragua-saken at en stat har effektiv kontroll over gruppens operasjoner, for at gruppen kan attribueres med staten. I ettertid har rettstilstanden vært uklar når det gjelder effektiv kontroll-vilkåret i Nicaragua-saken. Det er imidlertid klart at en ikke-

¹¹⁸ Johansen (2009) s. 150

¹¹⁹ Nicaraguasaken, avsnitt 115

statlig aktør på visse vilkår kan attribueres med staten,¹²⁰ og dermed at de ikke-statlige aktørenes handlinger kan gi grunnlag for utøvelse av selvforsvar mot denne staten.

Utgangspunktet er derfor at selvforsvarsretten i tråd med folkerettslig sedvane som identifiseres i Nicaragua-saken kun kan utøves dersom den ikke-statlige aktøren kan attribueres med staten.

IS kan ikke attribueres med Syria og det vil derfor i det følgende foretas en vurdering av adgangen til å utøve selvforsvar mot ikke-statlige aktører hvor staten som eier territoriet ikke har samtykket i bruk av makt på deres territorium, og hvor denne ikke kan attribueres med den ikke-statlige aktøren.

6.3.3 Foreligger sedvanerettslig adgang til selvforsvar mot ikke-statlige aktører, hvor både ordinær attribusjon og relevant samtykke mangler?

Problemet med angrep på de ikke-statlige aktørene uten vertsstatens samtykke, hvor heller ikke ordinær attribusjon foreligger, er at et slikt angrep krenker vertsstatens territoriale integritet. Dette gjelder selv om maktbruken ikke går ut over noen andre enn den ikke-statlige aktøren.¹²¹ Det vil derfor foreligge et brudd på FN-paktens art. 2(4).

Retten til å utøve selvforsvar mot ikke-statlige aktører uten vertsstatens samtykke er ikke nedfelt i noen konvensjon eller FN-pakten. Det hevdes likevel at selvforsvar kan være i tråd med FN-pakten og sedvaneretten, selv om verken attribusjon og samtykke foreligger, dersom vertsstaten er *uvillig eller ute av stand* til selv å forhindre den ikke-statlige aktørens angrep.¹²²

6.3.4 Gjennomgang av statspraksis

Ikke-statlige aktørers aktivitet utenfor tilfeller med ordinær attribusjon eller samtykke har vært et særlig voksende problem siden Nicaragua-dommen ble avsagt i 1986. Tidligere har

¹²⁰ For en nærmere redegjørelse for ulike tolkninger av "effective control", se Kongosaken, avsnitt 160 og ILC DADR artikkel 8, Dinstein (2012) s. 222-224 og Tadic-saken (1995)

¹²¹ Trapp (2010), s. 1049

¹²² Gill (2010) s. 232

eksempelvis Israel siden 50-tallet gjennomført en rekke anti-terrorist raid, samt at Sør-Afrika på 70- og 80-tallet gjennomførte angrep på ikke-statlige aktører.¹²³ I det følgende redegjøres det for hvordan ulike stater har løst disse problemene. Statspraksisen er avgjørende for å etablere en folkerettslig sedvane etter ICJ statuttens art. 38 nr.1(b). På bakgrunn av statspraksis og øvrige kilder vil det deretter vurderes om folkerettslig sedvane gir adgang for slike selvforsvarshandlinger mot ikke-statlige aktører.

Eksempelvis kan Israels raid mot Libanon i 1982 nevnes. Raidet ble gjennomført for å tilintetgjøre palestinske baser som hadde organisert en rekke væpnede angrep mot Israel. Libanons regjering var ute av stand til å hindre den palestinske aktiviteten innenfor sitt territorium. Israel så seg derved tvunget til å håndtere situasjonen ved å sende styrker inn i Sør-Libanon. Ingen skuddveksling fant sted mellom Libanons og Israels styrker under raidet i 1982, og Israels operasjon resulterte ikke i væpnet konflikt med verken Libanon eller med FN-styrken "United Nations Interim Force in Lebanon".¹²⁴ Likevel var det kraftige kamper mellom israelske og syriske styrker som var stasjonert i Libanon. Disse stridighetene startet en ny runde med væpnede angrep mellom Israel og Syria, i en konflikt som har pågått siden 1967.¹²⁵

To år før Nicaragua-dommen ble avsagt ble den såkalte Shultz doktrinen lansert av USA. Denne doktrinen benyttet en begrunnelse som lenge var blitt benyttet av Israel: En stat som er uvillig til å forhindre terrorangrep fra sitt territorium vil måtte akseptere en selvforsvarshandling som utøves i respons til denne.¹²⁶ Doktrinen ble lansert som følge av en rekke hendelser, hvor særlig to terrorangrep utløste behov for tiltak. Det ene angrepet ble gjennomført med en selvmordsbombe mot den amerikanske ambassaden i Libya i oktober 1983 som drepte 63 personer. Det påfølgende angrepet, 6 måneder senere, ble gjennomført med en lastebil fullastet med eksplosiver. Lastebilen kjørte inn og eksploderte ved brakkene

¹²³ Tams (2009), s. 367

¹²⁴ Om UNIFIL: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unifil/>

¹²⁵ Dinstein (2012), s. 272

¹²⁶ Ruys (2010) s. 421

til US Marines i Beirut, med den følge at 242 amerikanere mistet livet.¹²⁷ Angrepene utløste en rekke graderte amerikanske sikkerhetsdirektiver som foreslo ulike militære aksjoner mot terroristaktivitet som var støttet av en stat. Denne formen for strategi ble gjort kjent for allmennheten gjennom en rekke taler av den amerikanske utenriksminister Shultz. Han hevdet en rett til å gjennomføre militære tiltak for beskyttelse og avskrekkelse mot fremtidige terroraksjoner. To år senere uttalte han at det er:

[...] absurd to argue that international law prohibits us from [...] attacking [terrorists] on the soil of other nations, [...] or from using force against States that support, train, and harbor terrorists. [...] [T]his nation has consistently affirmed the right of States to use force in exercise of their right of individual or collective self-defence.¹²⁸

Dersom en ser denne uttalelsen opp mot formålet bak art. 51 og hensynet til regelens effektivitet i lys av nye samfunnsforhold, taler dette for at *uvillig eller ute av stand*-vurderingen er omfattet av art. 51. Hensynet til forutberegnelighet og klarhet i anvendelse av selvforsvarsunntaket taler dog for at unntak må klart spesifiseres i FN-pakten eller i annen konvensjon, for å unngå misbruk.

Shultz doktrinen ble også anvendt under Sikkerhetsrådets debatter om et raid Israel gjennomførte mot en rekke baser tilhørende PLO¹²⁹ i Tunisia i 1985. PLO drepte tre sivile israelere i Hammam Chott i nærheten av Tunis.¹³⁰ Som svar gjennomførte Israel operasjon ”Wooden Leg”¹³¹ som innebar flyangrep som ødela PLO sine hovedkvarter og baser i Tunisia. I ettertid fordømte Sikkerhetsrådet ”the act of aggression perpetrated by Israel against Tunisian territory”.¹³² Ved fordømmelsen avsto USA fra å stemme og erklærte at ”[...] we recognize and strongly support the principle that a State subjected to continuing terrorist attacks may respond with appropriate use of force to defend itself against further attacks

¹²⁷ Id. s. 422

¹²⁸ Secretary Shultz (1986), s. 3

¹²⁹ Palestine Liberation Organization

¹³⁰ Prail, ”Israeli planes attack P.L.O. in Tunis, killing at least 30”

¹³¹ Israeli Frontline, ”Operation Wood leg-bombing of the PLO headquarters in Tunis-1985”

¹³² UN Doc. S/RES/573, avsnitt 3

[...]”¹³³ og USA hevdet dette var et utslag av den iboende rettigheten til selvforsvar som er anerkjent i FN-Pakten.¹³⁴ USA angir her *opinio juris* i forhold til rekkevidden av selvforsvarsretten i art. 51. Denne forståelsen av FN-pakten fikk imidlertid liten tilslutning fra andre stater,¹³⁵ da de øvrige statene anså operasjonen som et brudd på Tunisias suverenitet og territorielle integritet.¹³⁶ Operasjonen ble da som nevnt også fordømt av Sikkerhetsrådet.

Gulfkrigen i 1990-1991 er også et viktig eksempel. Lenge før krigen startet gjennomførte Tyrkia en rekke grenseoverskridende angrep mot den kurdiske opprørsgruppen PKK¹³⁷ sine tilholdssteder i Irak. De tyrkiske angrepene ble godkjent av Saddam Hussein – den daværende presidenten i Irak. Forholdet mellom Tyrkia og Irak ble imidlertid dårlig da Tyrkia tok side med de allierte styrkene under Gulfkrigen.¹³⁸ Selv om Irak senere fremmet en rekke klager til Sikkerhetsrådet grunnet Tyrkias gjentakende krenkelser av irakisk suverenitet, forholdt Tyrkia seg taus.

I 1995 og de påfølgende år gjennomførte Tyrkia en større offensiv mot PKK i Nord-Irak. Tyrkia påberopte seg ikke et rettslig grunnlag for de fleste angrepene overfor Sikkerhetsrådet,¹³⁹ men den internasjonale reaksjonen på de tyrkiske angrepene var likevel begrenset.¹⁴⁰ Interessant nok uttalte talsmannen for utenriksdepartementet i USA, R. Nicholas Burns i en pressemelding at

[...] a country under the United Nations Charter has the right in principle to use force to protect itself from attacks from a neighboring country if that neighboring state is unwilling or unable to prevent the use of its territory for such attacks. This is a legal

¹³³ UN Doc. S/PV.2615, side 22 avsnitt 252

¹³⁴ Id.

¹³⁵ UN Doc. S/PV.2615, UN Doc. S/PV.2611, UN Doc. S/PV.2613, UN Doc. S/PV.2615

¹³⁶ Ruys (2010) s. 423

¹³⁷ Kurdistans arbeiderparti

¹³⁸ Ruys (2010) s. 430

¹³⁹ Ruys (2010) s. 430

¹⁴⁰ Id. s. 431

definition that gives a country under the U.N. Charter the right to use force in this type of instance.¹⁴¹

Uttalelsen over er viktig for å klarlegge USAs *opinio juris*. Også Storbritannia støttet Tyrkias handling.¹⁴² Selv om Tyrkias angrep ikke var på Sikkerhetsrådets agenda, ble Tyrkias mange angrep likevel kritisert av en rekke stater, også av EU¹⁴³ og Den arabiske liga.¹⁴⁴ Den arabiske liga hevdet at angrepene var ”[...] a flagrant violation of the principle of good-neighborliness, the rules of international law and the Charter of the United Nations”.¹⁴⁵ Også Bevegelsen av alliansefrie stater uttalte til Sikkerhetsrådet i 2000 at:

We strongly condemn the repeated actions of Turkish armed forces violating the territorial integrity of Iraq under the pretext of fighting guerrilla elements hiding inside Iraqi territory. These actions of Turkish armed forces constitute stark illegal violations of the international boundaries mutually recognized between the two countries and a threat to regional and international peace and security. We also reject the so-called ‘hot-pursuit’ measures adopted by Turkey to justify such actions that are abhorrent to international law and to the norms of practice among States.¹⁴⁶

Irak fulgte opp denne uttalelsen i sitt brev til Sikkerhetsrådet og ba Tyrkia ”[...] withdraw its invading forces from Iraqi territory without delay”¹⁴⁷ etter at Tyrkia igjen hadde sendt 25-30 militære kjøretøy inn på irakisk territorium.¹⁴⁸

Også Iran sluttet seg til Tyrkias offensiv mot PKK i Nord-Irak på midten av 1990-tallet. I et brev til Sikkerhetsrådet i 1996 hevdet Iran at deres angrep var proporsjonale og kun var rettet

¹⁴¹ Burns (1995), *daily press briefing*

¹⁴² Ruys (2010) s. 431

¹⁴³ Id.

¹⁴⁴ UN Doc. S/1997/416. Den arabiske liga er et forbund av arabiske stater, se Leraand (2016) ”Arabisk Liga”

¹⁴⁵ UN Doc. S/1997/416, pkt. 1

¹⁴⁶ UN Doc. S/2000/580 (se også S/2001/1010 s. 2)

¹⁴⁷ UN Doc. S/2001/1010, pkt. 4

¹⁴⁸ Id.

mot terroristgrupper, ettersom Irak ”[...] is not in a position to exercise effective control over its territory in the northern part of that country”.¹⁴⁹ USA støttet imidlertid ikke Irans angrep. USAs utenriksdepartement hevdet at Irans angrep hadde ”no justification whatsoever”.¹⁵⁰

Et annet eksempel er al-Qaidas bombing av de amerikanske ambassadene i Kenya og Tanzania i 1998. 12 amerikanere og 250 andre personer døde som følge av angrepene som var ledet av Osama Bin Laden.¹⁵¹ USA anklaget Afghanistan og Sudan for å la terroristorganisasjoner ha et fristed på deres territorier.¹⁵² USA svarte med å bombe baser som var brukt av Bin Ladens organisasjon i Sudan og Afghanistan etter ”[...] repeated efforts to convince the Government of the Sudan and the Taliban regime in Afghanistan to shut these terrorist activities down”.¹⁵³ Den internasjonale responsen var blandet. De fleste vestlige stater godkjente handlingene, mens bl.a. Iran, Irak, Libya og Russland fordømte angrepene.¹⁵⁴

Selv om de gjennomgåtte sakene så langt ikke fastsetter en klar og entydig statspraksis, kan det i alle fall slås fast at det klassiske synspunktet om at terroristangrep må forfølges gjennom de nasjonale domstoler til en viss grad fravikes av operasjoner som innebærer bruk av væpnet makt mellom stater uten at attribusjon foreligger.¹⁵⁵ For at en ny folkerettslig sedvane kan etableres, må den imidlertid overleve møtet med verdenssamfunnets reaksjoner, ettersom den må kunne anses som generell statspraksis.

Selv om det kan se ut til at det har skjedd en utvikling mot en mer fleksibel anvendelse av selvforsvarsretten, kan det ikke slås fast at det på foreligger en fast statspraksis basert på ovennevnte eksempler fram mot år 2000. At det ikke forelå en fast praksis understrekes ved at Sikkerhetsrådet i 2000 vedtok en ”unreserved condemnation”¹⁵⁶ av Rwandas brudd på

¹⁴⁹ UN Doc. S/1996/602

¹⁵⁰ Ruys (2010) s. 432

¹⁵¹ UN Doc. S/1998/780, s. 1

¹⁵² Id.

¹⁵³ Id.

¹⁵⁴ Ruys (2010), s. 427

¹⁵⁵ Id. s. 428

¹⁵⁶ UN Doc. S/RES/1304, pkt. 2

suvereniteten og den territorielle integriteten til Den demokratiske republikk i Kongo, da Rwanda angrep opprørsgruppen Hutu-militsen som holdt til i Den demokratiske republikk i Kongo og som hadde brukt væpnet makt inne i Rwanda.¹⁵⁷

Den 11. september 2001 ble så USA utsatt for flere væpnede angrep,¹⁵⁸ utført av terrororganisasjonen al-Qaida med Osama Bin Laden som leder.¹⁵⁹ Rett under 3000 sivile døde som følge av angrepene på USA.¹⁶⁰ Det var ikke noe som tydet på at Al-Qaida var å anse som et statsorgan for de daværende *de facto* myndighetene i Afghanistan (Taliban), selv om mye talte for at de hadde en viss tilknytning. Det var heller ingen holdepunkter for at angrepene mot USA var innenfor afghanske myndigheters effektive kontroll.¹⁶¹ Selv om Taliban representerte *de facto* myndighetene i Afghanistan, var det likevel Nordalliansen som var den lovlige regjeringen i Afghanistan, som bla. representerte Afghanistan i FN.¹⁶² Nordalliansens samtykke og samarbeid legitimerte derfor USAs og NATOs senere angrep på al-Qaida og Taliban.¹⁶³ USA og Storbritannia responderte den 7. oktober 2001 med ”Operation Enduring Freedom”¹⁶⁴ som bla. innebar utøvelse av kollektivt selvforsvar på afghansk territorium. Nordalliansen fikk dermed bistand ved at de talibanske opprørerne mistet kontrollen over erobret territorium i Afghanistan.¹⁶⁵ Selvforsvarsangrepet ble straks meddelt Sikkerhetsrådet.

Straks etter angrepet på USA vedtok Sikkerhetsrådet den 12. september resolusjon 1368(2001) som fordømte angrepet på USA. Av resolusjonens fortale fremgår det at Sikkerhetsrådet anerkjenner ”[...] the inherent right of individual or collective self defence in

¹⁵⁷ Ruys (2010) s. 433

¹⁵⁸ Angrep mot World Trade Center i New York, det amerikanske forsvarets hovedkvarter Pentagon i Virginia og samt et kapret fly som ble styrtet i Pennsylvania.

¹⁵⁹ Gursli-Berg (2015)

¹⁶⁰ 9/11 Death Statistics, <http://www.statisticbrain.com/911-death-statistics/> 3/1

¹⁶¹ Kravik (2014), s. 594

¹⁶² Fleischer (2005), s. 294

¹⁶³ Id.

¹⁶⁴ CNN, ”Operation Enduring Freedom fast facts”

¹⁶⁵ Fleischer (2005), s. 294

accordance with the charter”.¹⁶⁶ Denne uttalelsen må ses opp mot ovennevnte terrorangrep på USA, og det er her usannsynlig med en kontekstirrelevant uttalelse om dette. Med denne uttalelsen støtter Sikkerhetsrådet dermed denne formen for selvforsvar mot al-Qaida og Taliban, selv om de ikke sier det i klare ordelag.

En slik støtte likner for øvrig den støtten Sikkerhetsrådet i 2015 ved Resolusjon 2249 ga det påberopte grunnlaget for angrepene mot IS i Syria.¹⁶⁷

Den 28. september 2001 vedtok Sikkerhetsrådet en ny resolusjon, resolusjon 1373. Denne gjaldt finansiering av terrorisme, hvor alle medlemsstater ble pålagt å iverksette en rekke antiterror tiltak. Resolusjon 1373 inneholdt ingen uttrykkelig godkjenning av USAs rett til å utøve selvforsvar overfor Al-Qaida. I den senere resolusjon 1378 kritiseres Taliban for å la Al-Qaida bruke afghansk territorium som base for terrorangrep. I resolusjonen fremgår videre følgende av fortalen:

Supporting international efforts to root out terrorism, in keeping with the Charter of the United Nations and *reaffirming* also its resolutions 1368 (2001) of 12 September 2001 and 1373 (2001) of 28 September 2001.¹⁶⁸

Resolusjonen var ikke vedtatt under FN-paktens kap. VII som gir Sikkerhetsrådet myndighet til å autorisere væpnede tvangsmidler, men ga uttrykk for støtte til andre internasjonale tiltak for å utrydde terrorisme.¹⁶⁹

Med unntak av noen ISAF resolusjoner,¹⁷⁰ forelå intet direkte mandat fra Sikkerhetsrådet for USAs maktbruk i Afghanistan. Selv om Sikkerhetsrådet ikke trenger å autorisere maktbruk ved selvforsvar, er det likevel naturlig å tolke resolusjonene som nevnt over som uttrykk for

¹⁶⁶ UN Doc. S/RES/1361

¹⁶⁷ UN Doc. S/RES/2249

¹⁶⁸ UN Doc. S/RES/1378

¹⁶⁹ Kravik (2014), s. 595

¹⁷⁰ Se eksempelvis opprettelsen av ISAF i 2001, S/RES/1386. Senere utvidet i 2003, S/RES/1510

politisk støtte til USAs selvforsvarsaksjoner på afghansk territorium, slik også Kravik har hevdet.¹⁷¹

Det internasjonale samfunnet støttet Operation Enduring Freedom, hvor EU erklærte sin "[...] wholehearted support for the action that is being taken in self-defence and in conformity with the UN Charter and the UNSCR 1368".¹⁷² NATOs bistandsplikt ble også utløst da NATO-rådet vedtok at angrepet på USA 11. september utløste NATO-paktens art. 5.¹⁷³ NATO-paktens art. 5 utløses når vilkårene for selvforsvar etter FN-paktens art. 51 er oppfylt. USAs rett til selvforsvar mot Afghanistan ble videre støttet av et betydelig antall enkeltstater, herunder Canada, Frankrike, Australia, Tyskland, Nederland, New Zealand, Polen, Russland, Kina, Marokko, Egypt og Norge.¹⁷⁴ Også Organization of American States ga sin støtte.¹⁷⁵ Rundt 60 land støttet eksplisitt operasjon Enduring Freedom, hvor stort sett hele det internasjonale samfunnet godkjente operasjonen.¹⁷⁶

Kort tid etter angrepene ga USAs president George Walker Bush i kongressen en advarsel mot alle stater som støtter terroristorganisasjoner:

From this day forward, any nation that continues to harbor or support terrorism will be regarded by the United States as a hostile regime. Our nation has been put on notice, we're not immune from attack. We will take defensive measures against terrorism to protect Americans.¹⁷⁷

US Congress vedtok 18. september 2001 en "joint resolution to authorize the use of United States armed forces against those responsible for the recent attacks launched against the

¹⁷¹ Kravik (2014), s. 595

¹⁷² Wouters (2003), s. 2

¹⁷³ NATO News, "Collective defence - Article 5"

¹⁷⁴ Kravik (2014), s. 595-596

¹⁷⁵ Patman (2006), s. 119

¹⁷⁶ Naert (2004), s. 146

¹⁷⁷ The Washington Post "President Bush Addresses the nation"

United States”.¹⁷⁸ Til Sikkerhetsrådet meldte USA at ”[w]e may find that our self-defence requires further action with respect to other organizations and other States”.¹⁷⁹

Den 19. september 2001 ble det ifølge Ruys uttalt at NATO ”[...] now also [regarded] a terrorist attack as an attack on a Party to the [NATO] Treaty”.¹⁸⁰

Også EU-kommisjonen aksepterte at USAs selvforsvar kunne bli rettet mot ”States abetting, supporting or harboring terrorists”.¹⁸¹

I 2002 ble US National Security Strategy (NSS) kunngjort, hvor det fremgår at USA ikke vil foreta en ”[...] distinction between terrorists and those who knowingly harbor or provide aid to them”.¹⁸² Videre fremgår det av dokumentet at USA vil, dersom nødvendig utøve retten til ”self-defense by acting preemptively against such terrorists, to prevent them from doing harm against our people and our country”.¹⁸³ Videre vil USA forby ”further sponsorship, support, and sanctuary to terrorists by convincing or compelling states to accept their sovereign responsibilities”.¹⁸⁴

Selv om mange stater ikke har gått like langt som USA i sine uttalelser om bekjempelse av terrorisme,¹⁸⁵ er det klart at angrepet på USA 11. september 2001 har medført økt fokus på problemstillingen om selvforsvarsrett mot angrep fra ikke-statlige aktører. Angrepet på USA har medført et endret trusselbilde. Flere og flere av de ikke-statlige aktørene har ingen, eller svært løse forbindelser med staten(e) de opererer fra, og disse gruppene utgjør i dag en betydelig sikkerhetsrisiko for det internasjonale samfunn.¹⁸⁶ Det er av den grunn viktig å vite

¹⁷⁸ U.S. Government Joint Resolution (2001)

¹⁷⁹ UN Doc. S/2001/946

¹⁸⁰ Ruys (2010) s. 443: Redegjørelse for kilde: Deutscher Bundesdag, Plenarprotokoll 14/187, 19. september 2001, 18302

¹⁸¹ European Commission Doc/01/13, pkt. 1

¹⁸² U.S. National Security Strategy (2002), s. 5

¹⁸³ Id. s. 6

¹⁸⁴ Id.

¹⁸⁵ Ruys (2010) s. 444

¹⁸⁶ Kravik (2014), s. 592

hvilke løsninger man kan velge ved et angrep eller trussel om slike angrep, uten å komme i konflikt med folkeretten. Mye taler for at folkeretten i 2001 ble endret dersom man har å gjøre med et liknende scenario som angrepet på USA 9. september 2001. Det er imidlertid vanskelig å fastslå hvor langt denne presedensen gjelder.

For å kunne foreta en fullgod vurdering av om staters praksis og *opinio juris* er endret, må en derfor også se hvordan stater og ICJ i tiden etter 11. september 2001 har løst liknende konflikter.

Tsjetsjenske opprørere har i en viss tid angrepet Russland fra georgisk territorium. I 2001-2002 gjennomførte derfor Russland flyangrep mot de tsjetsjenske opprørerne inne på georgisk territorium.¹⁸⁷ Ved brev til Sikkerhetsrådet skrev det georgiske utenriksdepartement at "[...] this constitutes completely barefaced aggression by Russia" mot georgisk suverenitet, og anså angrepene som "cold-blooded murder" av sivile.¹⁸⁸ Russerne på sin side anførte at

If the Georgian leadership is unable to establish a security zone in the area of the Georgian-Russian border, continues to ignore United Nations Security Council resolution 1373 (2001) of 28 September 2001, and does not put an end to the bandit sorties and attacks on adjoining areas in the Russian Federation, we reserve the right to act in accordance with Article 51 of the Charter of the United Nations, which lays down every Member State's inalienable right of individual or collective self-defence.¹⁸⁹

Videre hevdet Russland at Georgia ikke var villige til å ta i mot russisk hjelp for å bekjempe terroristene.¹⁹⁰ Uttalelser i det ovennevnte brevet taler også for at Russland mente Georgia er uvillig eller ute av stand til å bekjempe aktiviteten til terroristene på georgisk territorium.¹⁹¹

¹⁸⁷ Council of the EU (2009), s. 24

¹⁸⁸ UN Doc. S/2002/950

¹⁸⁹ UN Doc. S/2002/1012

¹⁹⁰ Id.

¹⁹¹ Id.

Georgia avviste på sin side alle anførsler, og mente at President Putins uttalelse var ”a threat of aggression [...] against a neighboring sovereign State”.¹⁹² Georgia anså Russlands tolkning av FN-paktens art. 51 som ”totally unacceptable [...] if mildly put”.¹⁹³

Sikkerhetsrådet foretok aldri en vurdering av de russiske handlingene.¹⁹⁴ Sikkerhetsrådet oppfordret imidlertid Georgia til å fortsette “its efforts to put an end to the activities of illegal armed groups”.¹⁹⁵

Russland har påberopt seg retten til selvforsvar mot tsjetsjenske ikke-statlige aktører også i 2004 og i 2007, hvor Russland la til grunn et syn på selvforsvarsretten i tråd med det USA gjorde etter 11. september 2001.¹⁹⁶

Det internasjonale samfunn reagerte negativt på Russlands handlinger, da dette medførte en krenkelse av georgisk suverenitet. Problemet var ifølge USA at Russland ikke i tilstrekkelig grad hadde godtgjort at Georgia var *uvillig eller ute av stand* til å sikre eget territorium.¹⁹⁷ Det var derfor ingen prinsipiell uenighet om selve regelen.

Enn videre angrep Israel i 2003 terroristgruppen Islamic Jihad som holdt til på syrisk territorium. Et selvmordsangrep hadde drept 19 israelere og over 60 andre i Israel. Terroristgruppen hadde sitt hovedkvarter i Damaskus,¹⁹⁸ og overfor Sikkerhetsrådet hevdet Israel at Syria hadde støttet terrororganisasjonen.¹⁹⁹ Israel hevdet at angrepet var ”designed to prevent further armed attacks against Israeli civilians in which Syria was complicit”²⁰⁰ og derfor i tråd med selvforsvarsretten i FN paktens art. 51. Israel henviste videre til Sikkerhetsrådets resolusjon 1373 som gjorde det ”[...] absolutely clear that States must

¹⁹² UN Doc. S/2002/1035

¹⁹³ Id.

¹⁹⁴ Ruys (2010), s. 466

¹⁹⁵ UN Doc. S/RES/1462, pkt. 16

¹⁹⁶ Kravik (2014), s. 596

¹⁹⁷ Id.

¹⁹⁸ Ruys (2010), s. 447

¹⁹⁹ UN Doc. S/PV.4836, s. 5

²⁰⁰ Id. s. 7

prevent acts of terrorism and refrain from any form of financing, support, safe harbor for or toleration of terrorist groups”.²⁰¹ Syria hevdet på sin side at angrepet hadde medført skader på ”a civilian site situated inside the territory of” Syria og klassifiserte dermed angrepet som en aggresjonshandling.²⁰² Den arabiske liga støttet Syria og fordømte Israels aggresjon²⁰³. De fleste medlemmer av Sikkerhetsrådet, i sterk kontrast med deres støtte for USAs intervensjon i Afghanistan, fordømte også Israels angrep.²⁰⁴ Sikkerhetsrådets president Negroponte understrekte imidlertid på vegne av USA at

The United States believes that Syria is on the wrong side of the war on terrorism. We have been clear of the need for Syria to cease harboring terrorist groups. Specific directions for terrorist acts continue to be issued from terrorist groups based in Syria. [...]

We believe that it is in Syria’s interest and in the broader interests of Middle East peace for Syria to stop harboring and supporting the groups that perpetrate terrorist acts such as the one that occurred in Haifa yesterday.²⁰⁵

Det ble ikke fremmet en resolusjon for votering i Sikkerhetsrådet, og Israel slapp derfor unna en formell fordømmelse av Sikkerhetsrådet.²⁰⁶ Ruys hevder at det er rart at partene i Sikkerhetsrådet ikke fremmet noen form for en generell rett til bruk av makt overfor terroristbaser i tredjestater.²⁰⁷ Det må imidlertid legges til grunn at Sikkerhetsrådet ikke sier mer enn de må og av den grunn ikke kommer med generelle uttalelser, grunnet Sikkerhetsrådets sammensetningen og risikoen for interne uenigheter.

²⁰¹ Id. s. 8

²⁰² UN Doc. S/2003/940 s. 2

²⁰³ UN Doc. S/2003/949 s. 2

²⁰⁴ UN Doc. S/PV.4836, s. 8-13

²⁰⁵ Id. s. 14

²⁰⁶ Ruys (2010), s. 449

²⁰⁷ Id.

Israel har også bombet palestinske mål i Jordan etter et palestinsk selvmordsangrep i 2003. Israel la da til grunn at art. 51 åpner for selvforsvar mot ikke-statlige aktørers angrep. Israel hevdet aldri at det forelå attribusjon mellom Jordan og de ikke-statlige aktørene Israel angrep.²⁰⁸

Israel gjennomførte også en bombekampanje på libanesisk territorium i 2006. Bombeangrepene var rettet mot en rekke tilholdssteder til den ikke-statlig aktøren Hezbollah, hvor også flyplassen i Beirut ble rammet. Israels bombekampanje var et svar på at Hezbollah avfyrte raketter fra Libanon som krysset den såkalte "Blue Line",²⁰⁹ en linje som FN har fastsatt.²¹⁰ "Blue line" er en grense mellom Israel og Libanon, hvor formålet var å påse at Israel fullt ut hadde trukket seg ut av Libanon i 2000.²¹¹ Rakettene traff israelske styrker som befant seg i nærheten av den israelske byen Zarit. Parallelt krysset Hizbollah-styrker "The Blue Line" og trengte inn i Israel. Der angrep de en israelsk patrulje, hvor to israelske soldater ble tatt til fange, to ble skadet og tre ble drept.²¹² Israel påberopte seg retten til selvforsvar da "[t]he ineptitude and inaction of the Government of Lebanon has led to a situation in which it has not exercised jurisdiction over its own territory for many years".²¹³ Israels selvforsvarsrett ble støttet og flere stater viste til Libanons ansvar for å kontrollere eget territorium.²¹⁴ Samtidig mente de fleste at Israels maktbruk hadde vært uforholdsmessig, og fordømte handlingene av den grunn. Det synes altså som om Israel prinsipielt sett hadde støtte når det gjaldt maktbruk mot en ikke-statlig aktør.²¹⁵

Også tyrkiske tropper har ved en rekke anledninger i den senere tid blitt sendt inn i Nord-Irak som svar på angrep fra PKK. De tyrkiske troppene forsøkte å nekte PKK fristed i

²⁰⁸ Kravik (2014), s. 596

²⁰⁹ UN Doc. S/2006/560, pkt. 3

²¹⁰ Ruys (2010), s. 449

²¹¹ Al Jazeera news, "Behind the 'Blue line'"

²¹² UN Doc. S/2006/560, pkt. 3

²¹³ UN Doc. S/2006/515, s. 1

²¹⁴ UN Doc. S/PV.5489 – s.9 (Argentina), s. 10 (USA), s.12 (Japan og UK), s. 14 (Peru), s. 15 (Danmark) og s. 17 (Frankrike)

²¹⁵ Kravik (2014), s. 596 og Ruys (2010) s. 455

fjellgrenseområdene i Irak,²¹⁶ siden Irak ikke hadde gjort nok for å forhindre gruppens angrep mot Tyrkia.²¹⁷ I 2007 sendte Tyrkia rundt 10.000 soldater inn i Nord-Irak for å bekjempe PKK. Irakiske myndigheter var ikke kjent med Tyrkias offensiv i Nord-Irak,²¹⁸ og det var ingen holdepunkter for at irakiske myndigheter hadde forbindelser til PKK.²¹⁹ Det internasjonale samfunnet hadde forståelse for Tyrkias handlinger,²²⁰ selv om blant annet EU hevdet at maktbruken hadde vært uforholdsmessig. Likevel unnlot de fleste aktører å fordømme angrepet som sådant eller karakterisere det som ulovlig.²²¹ USA godkjente aldri uttrykkelig intervensjonen, men de fordømte den heller ikke.²²² Den nederlandske utenriksministeren erklærte for parlamentet at:

The Iraqi government has the primary duty to make sure that its territory is not used for launching terrorist attacks. As it appears that Iraq has continuously failed to effectively counter them, Turkey has the right to defend itself against these attacks by military means.²²³

Det er imidlertid ifølge Ruys vanskelig å ignorere mangelen på internasjonal diskusjon av angrepets lovlighet, da Tyrkia verken rapporterte til Sikkerhetsrådet, eller eksplisitt påberopte seg retten til selvforsvar.²²⁴ Mangelen på staters reaksjoner kan også indikere at statene nøler med å skulle ta stilling til *uvillig eller ute av stand*-doktrinen.²²⁵

²¹⁶ Dinstein (2012), s. 272

²¹⁷ Id. s. 272-273

²¹⁸ Aftenposten, ”Tyrkia har sendt 10.000 soldater inn i Nord-Irak”

²¹⁹ Kravik (2014), s. 596

²²⁰ Ruys (2013), s. 339

²²¹ Kravik (2014), s. 596

²²² Ruys (2013), s. 340

²²³ Statement by Dutch Foreign Minister Maxime Verhagen ”Beantwoording vragen van het lid Van Bommel over een Turkse invasie in Noord-Irak”, 3. mars 2008, Oversatt av Ruys (2010) s. 461 i fotnote 510

²²⁴ Ruys (2010) s. 462

²²⁵ Id.

Nå det gjelder angrep på ikke-statlige aktører, kan også et colombiansk militært raid i 2008 nevnes.²²⁶ Den 1. mars 2008 gjennomførte en colombiansk styrke kjent som Phoenix et raid mot en terroristgruppe kalt Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (FARC)²²⁷ som holdt til inne i Ecuador. Angrepene ble kritisert internasjonalt da Colombia krenket Ecuadors suverenitet, uten først å ha konsultert med Ecuador.²²⁸ Under angrepet ble det konfiskert 8 PCer og USB-minnebrikker, og det ble fastslått at FARC hadde hatt kommunikasjon med regjeringen til Ecuador, som omfattet et samarbeid ved fronten. Regjeringen i Ecuador mente bevisene for samarbeid var forfalsket, og sendte saken til Interpol²²⁹, som fant at "[...] no user files have been created, modified or deleted on any of the eight FARC computer exhibits following their seizure on 1 March 2008".²³⁰ Operation Phoenix ble internasjonalt kritisert. Problemet med kritikken var imidlertid at den var basert på ufullstendige opplysninger. Colombia var offer for en rekke tidligere angrep, hvor Ecuador hadde latt sitt territorium bli brukt av av FARC-geriljan, hvor FARC også hadde kommunisert med myndighetene i Ecuador. Colombias angrep var derfor ikke uprovosert²³¹. I slike tilfeller er det hevdet at stater må

[...] be able to protect their citizens from ongoing terrorist attacks. If self-defence is to mean anything, then a country must have the right to neutralize serious terrorist threats in a host country that is sympathetic to the terrorists. Operation Phoenix was the paradigmatic example of lawful self-defense: the Colombia government took action when it became apparent that no one else would.²³²

²²⁶ Dinstein (2012), avsnitt 272

²²⁷ Heretter omtalt som FARC

²²⁸ Walsh (2009), s. 137 til 138

²²⁹ Interpol er verdens største internasjonale politiorganisasjon:

<https://www.interpol.int/About-INTERPOL/Overview>

²³⁰ INTERPOL News, "INTERPOL reaffirms key findings of its examination of seized FARC computers in response to efforts to distort conclusions"

²³¹ Walsh (2009), s. 147

²³² Id. s. 160

Ruys hevder det er påfallende at USA var den eneste staten på den halvkulen som der og da støttet Colombia.²³³ En slik reaksjon viser som i det tidligere eksemplet om konflikten mellom Tyrkia og PKK at verdenssamfunnet nøler noe med å uttrykkelig å anerkjenne *uvillig eller ute av stand*-doktrinen.

Videre kan operasjonen i Pakistan i 2011 nevnes. Her ble Al-Qaidas leder Osama Bin Laden drept i sitt skjulested i Pakistan av amerikanske spesialsoldater,²³⁴ uten at USA hadde innhentet samtykke fra den pakistanske regjeringen.²³⁵ Osama Bin Laden var lenge verdens mest ettersøkte terrorist, særlig etter han ledet Al-Qaidas angrep mot USA 11. september 2001.²³⁶ I 2007 uttalte daværende presidentkandidat Barack Obama at ”if we have actionable intelligence against bin Laden or other key al-Qaida officials [...] and Pakistan is unwilling or unable to strike against them, we should”.²³⁷

Etter angrepet hevdet den tidligere pakistanske presidenten, Musharraf, at USA hadde krenket Pakistans suverenitet.²³⁸ USA foretok derfor en handling basert på USAs egen presumpsjon om at Pakistan var *uvillig eller ute av stand* til selv å ta Osama Bin Laden.

Videre har USA brukt droner i flere operasjoner utenlands. USAs droneprogram i Pakistan og Jemen anses som grenseoverskridende maktbruk mot ikke-statlige aktører.²³⁹ Kravik hevder angrepene søkes legitimert ved at både Pakistan og Jemen har manglende kontroll over sine territorier.²⁴⁰ I slike tilfeller har USA vist til en generell selvforsvarsrett mot Al-Qaida og deres tilknyttede organisasjoner.²⁴¹

²³³ Ruys (2010), s. 464

²³⁴ United States Navy Seals

²³⁵ Dinstein (2012), avsnitt 272

²³⁶ The Guardian, “Osama Bin Laden is dead, Obama announces”

²³⁷ Merten, “Presidential candidates debate Pakistan”

²³⁸ Deeks (2011), se ”Introduction”

²³⁹ Kravik (2014) s. 597

²⁴⁰ Id.

²⁴¹ Id.

USA besluttet i 2014 å iverksette maktbruk gjennom operasjonen Inherent Resolve på syrisk territorium, for å bekjempe IS. Bakgrunnen for angrepene var den økende aktiviteten til IS i Irak. Maktbruk mot IS i Syria vil bli behandlet særskilt under 6.3.6. I korte trekk påberopte USA retten til selvforsvar på grunnlag av *uvillig eller ute av stand*-doktrinen.

Gjennomgangen over viser at selv om det har vært en rekke tilfeller med angrep på ikke-statlige organisasjoner som har blitt kritisert folkerettslig, har kritikken hovedsakelig vært basert på uforholdsmessig stor maktbruk eller angrep på sivile²⁴². Eksemplene over viser at stater en rekke ganger har utøvet selvforsvar mot ikke-statlige aktører uten at det foreligger ordinær attribusjon eller samtykke. Praksisen tyder på at det ikke er prinsipiell uenighet om en *adgang* til å anvende *uvillig eller ute av stand*-doktrinen, men *når* en slik rett utløses. Man ser også forskjellige begrunnelser alt etter hvilken stat som påberoper den. Dette illustrerer utfordringene for utviklingen av folkeretten i møte med forskjellige staters interesser og realpolitikk.

I det følgende ses det nærmere på noen sentrale avgjørelser fra ICJ som belyser spørsmålet om omfanget av selvforsvarsretten.

I saken om den israelske mur fra 2004²⁴³ avga ICJ en rådgivende uttalelse om rettmessigheten av en israelsk mur i det okkuperte palestinske territoriet. Israel hevdet at "the fence is a measure wholly consistent with the right of States to self-defence enshrined in Article 51 of the Charter"²⁴⁴ og at denne muren er bygget i tråd med sikkerhetsrådsresolusjonene 1368 og 1373 vedrørende Afghanistan som "clearly recognized the right of States to use force in self-defence against terrorist attacks".²⁴⁵ Domstolen avviste denne påstanden og uttalte at "Article 51 of the Charter thus recognizes the existence of an inherent right of self-defence in the case of armed attack by one State against another State".²⁴⁶ At domstolen her taler om "one State

²⁴² Id. s. 598

²⁴³ Heretter omtalt som "Mursaken"

²⁴⁴ Mursaken, avsnitt 138

²⁴⁵ Id. avsnitt 138

²⁴⁶ Id. avsnitt 139

against another” er overraskende med tanke på alle uttalelser av Sikkerhetsrådet og statspraksis etter 2001.

Domstolen uttalte imidlertid at situasjonen skilte seg fra faktum i de påberopte sikkerhetsresolusjonene ettersom Israel hadde kontroll over ”[o]ccupied Palestinian Territory and that [...] the threat which it regards as justifying the construction of the wall originates within, and not outside, that territory”.²⁴⁷ Med dette fikk det altså betydning at den aktuelle staten var okkupant og at trusselen som staten ønsket å verne seg mot nettopp kom fra det området som Israel hadde kontroll over. På denne bakgrunn hevdet ICJ at Israel ”[...] could not in any event invoke those resolutions in support of its claim to be exercising a right of self-defence”.²⁴⁸ Domstolen konkluderte med at ”Article 51 of the Charter has no relevance in this case”.²⁴⁹ Domstolen henviste så til Israels fraværende argumentasjon om statsattribusjon. Det kan argumenteres for at domstolen her slår fast at det kreves statsattribusjon for å kunne utøve selvforsvarsrett. Domstolens avvisning av retten til selvforsvar fremstår for Ruys som overraskende, og kortfattet.²⁵⁰

Mange stater anerkjenner ikke Palestina som ”stat”²⁵¹, og det kan problematiseres hvordan statsattribusjon kan gjennomføres i forhold til land som ikke anerkjennes av de aktuelle statene. Dette faller dog utenfor denne oppgaven.

Ruys hevder det er uforståelig at domstolen, så kort tid etter angrepet på USA legger til grunn at en stat må stå bak et væpnet angrep. Rettens fremgangsmåte blir enda mindre klar da retten ser det nødvendig å nevne at Israel ”could not in any event” hjemle sine handlinger i

²⁴⁷ Id.

²⁴⁸ Id.

²⁴⁹ Id.

²⁵⁰ Ruys (2010) s. 474

²⁵¹ Leraand (2015)

resolusjon 1368 og 1373 fra 2001.²⁵² Ruys hevder at domstolen på denne måten implisitt hevder resolusjonene likevel påvirker tolkningen av art. 51.²⁵³

Med 14 stemmer mot 1 stemme kom domstolen frem til at muren var ulovlig etter internasjonal rett.²⁵⁴ Dommer Buergenthal stemte mot at muren var ulovlig etter internasjonal rett. I sitt særavotum hevder han også at ordlyden i art. 51 sikter til en ”inherent” rett til selvforsvar, uten å kreve at selvforsvarshandlingen er avhengig av at en annen stat står bak det væpnede angrepet.²⁵⁵ Buergenthal hevder videre i samme avsnitt at heller ikke Sikkerhetsrådets resolusjon 1373 og 1368 fra 2001 krever at det må stå en stat bak de væpnede angrepene.

Dommer Higgins stemte for resultatet,²⁵⁶ men er også uenig i flertallets forståelse av art. 51, da Higgins tolker ordlyden til primærkilden og slutter at ingenting i ordlyden til art. 51 tilsier at selvforsvar kan utøves ”only when an armed attack is made by a State”.²⁵⁷ Higgins hevder videre at et slikt krav om stat er et resultat av Nicaraguasakens effektiv kontroll test.²⁵⁸

Kooijmans hevdet for sin del at ”Resolutions 1368 (2001) and 1373 (2001) recognize the inherent right of individual or collective self-defence without making any reference to an armed attack by a State”.²⁵⁹ Kooijmans uttalte at art. 51 i 50 år har krevet at angrepet må utføres av en annen stat, men at resolusjonene hadde innført et ”completely new element” ved å slå fast at ”acts of international terrorism” er ”a threat to international peace and security”.²⁶⁰ Kooijmans stiller seg uforståelig til domstolens syn om at en okkupasjonsmakt mister sin rett til å forsvare sine egne borgere i hjemlandet dersom det væpnede angrepet

²⁵² Mursaken avsnitt 139

²⁵³ Ruys (2010) s. 474

²⁵⁴ Mursaken, avsnitt 163

²⁵⁵ Mursaken (Separate opinion of Judge Buergenthal) avsnitt 6

²⁵⁶ Mursaken, avsnitt 163

²⁵⁷ Mursaken (Separate opinion of Judge Higgins) Avsnitt 33.

²⁵⁸ Nicaraguasaken, s. 14

²⁵⁹ Mursaken (Separate opinion of Judge Kooijmans) avsnitt 35

²⁶⁰ Id.

kommer fra det okkuperte området.²⁶¹ Kooijmans hevder videre at Palestina ikke kan være en tilstrekkelig internasjonal enhet til å delta i denne prosessen og dra nytte av den humanitære lov, når Palestina samtidig ikke anses som en tilstrekkelig enhet til å omfattes av forbudet mot væpnet angrep.²⁶² Kooijmans spør så hvor ansvaret for å sende grupper og personer som handler mot israelske sivile ligger.

Selv om flertallet i Mursaken legger statsattribusjonskravet til grunn, skaper særvotaene en viss usikkerhet rundt dagens rettstilstand dersom attribusjon ikke foreligger. Til tross for uttalelsen, har Israel fortsatt å påberope seg retten til selvforsvar som grunnlag for sine militære operasjoner mot det okkuperte palestinske territoriet.²⁶³

Kongosaken²⁶⁴ er også sentral. I denne saken hevdet Uganda at opprørsgruppen ADF i Kongo angrep Uganda, og at angrepene skjedde fordi Kongo hadde vært ute av stand til å kontrollere sitt territorium.²⁶⁵ Uganda anså derfor at de handlet i selvforsvar da ugandiske soldater oppholdt seg på baser i Kongo i 1998-2003. Partene var uenige i hvordan art. 3(g) i ”Definition of Aggression” skulle tolkes.

Ifølge domstolen var formålet med handlingene preventivt selvforsvar og var av den grunn ikke i tråd med reglene om selvforsvar i art. 51.²⁶⁶ Handlingene som Uganda hevdet at hadde grunnlag i selvforsvarsretten hadde heller ikke blitt rapportert til Sikkerhetsrådet.²⁶⁷ Selv om Uganda hevdet å ha handlet i selvforsvar, hevdet Uganda aldri at de hadde vært under væpnet angrep av Kongo, siden angrepene heller kom fra ADF. Angrepene var ikke utført av ”armed

²⁶¹ Id. avsnitt 34

²⁶² Id.

²⁶³ Se eksempelvis om terrorangrep fra Gaza: UN. Doc S/2005/609

²⁶⁴ Heretter omtalt som ”Kongosaken”

²⁶⁵ Kongosaken, avsnitt 132,135 samt 302 til 303

²⁶⁶ Id. avsnitt 143

²⁶⁷ Id. avsnitt 145

bands or irregulars sent by the DRC or on the behalf of the DRC, within the sense of Article 3 (g)”,²⁶⁸ og angrepene kunne derfor ikke attribueres DRC. Domstolen konkluderte med at:

[...] for all these reasons [...] the legal and factual circumstances for the exercise of a right of self-defence by Uganda against the DRC were not present. Accordingly, the Court has no need to respond to the contentions of the Parties as to whether and under what conditions contemporary international law provides for a right of self-defence against large-scale attacks by irregular forces.²⁶⁹

Med 16 stemmer mot 1 kom ICJ frem til at Uganda hadde handlet i strid med forbudet om bruk av makt og i strid med intervensjonsforbudet.²⁷⁰

Når det gjelder Ugandas anførselen om at Kongo støttet opprørere mot Uganda hevdet Kooijmans i sitt dissenterende votum at domstolen ”implicitly rejects Uganda’s argument that [Kongo’s] mere tolerance of irregulars ”creates a susceptibility to action in self-defence by neighboring States”²⁷¹, men er enig i at ”Uganda’s military intervention was of such a magnitude and duration that it must be considered a grave violation”²⁷² av maktforbudet oppstilt i art 2(4). Videre uttaler han at

[...] the Court refrains from taking a position with regard to the question whether the threshold set out in the Nicaragua Judgment is still in conformity with contemporary international law in spite of the fact that that threshold has been subject to increasingly severe criticism ever since it was established in 1986.²⁷³

Kooijmans hevdet derfor at domstolen hadde gått glipp av en mulighet til å finjustere posisjonen den inntok for 20 år siden, til tross for at den ene parten i saken inviterte til denne

²⁶⁸ Id. avsnitt 146

²⁶⁹ Id. avsnitt 147

²⁷⁰ Id. Avsnitt 345

²⁷¹ Kongosaken (Separate opinion of judge Kooijmans) avsnitt 22

²⁷² Id. avsnitt 35

²⁷³ Id. avsnitt 25

finjusteringen.²⁷⁴ Kooijmans påpeker også at domstolen ”should have gone further than merely finding that Uganda had failed to substantiate its claim that the DRC was directly or indirectly involved in the attacks by the rebel movements and thus concluding that Uganda was not entitled to self-defence”.²⁷⁵ Med dette hadde domstolen ”forgone a precious opportunity to provide clarification on a number of issues which are of great importance for present-day international society but still largely obscure from a legal point of view”.²⁷⁶

Grunnlaget for å tilbakevise Ugandas påstander var den manglende statsattribusjonen, og den manglende rapporteringen til Sikkerhetsrådet. Domstolen legger derfor til grunn den forståelsen av ”væpnet angrep” som Nicaraguasaken slo fast. Det kan derfor se ut til at domstolen på dette grunnlag avviser *uvillig eller ute av stand*-doktrinen.²⁷⁷

I Kongosaken var det overveldende flertall, da det kun forelå ett særvotum.

I begge de ovennevnte sakene kan det virke som om domstolen bevisst unngår å klargjøre rettstilstanden. Selv om ICJ har lagt statsattribusjon til grunn i sine avgjørelser, og dermed synes å ha tatt stilling til at det ikke foreligger en sedvanerettslig adgang til selvforsvar mot ikke-statlige aktører, er likevel det avgjørende statspraksis og *opinio juris*.

6.3.5 Avsluttende bemerkninger – retten til selvforsvar uten attribusjon og samtykke

Det er ikke til å legge skjul på at terrorisme i stadig større grad anses som en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet.

Flere staters praksis har de senere år åpnet for at selvforsvarsretten også utløses mot ikke-statlige grupper som har løse eller ingen forbindelser til en annen stat. Praksisen som er trukket inn i oppgaven er valgt fordi de aktuelle statene hadde et reelt behov for å anvende *uvillig eller ute av stand*-doktrinen. De hadde alle vært utsatt for angrep av ikke-statlige

²⁷⁴ Id. avsnitt 25

²⁷⁵ Id. avsnitt 35

²⁷⁶ Id. avsnitt 35

²⁷⁷ Ruys (2010), s. 483

aktører, og kunne derfor ikke lene seg på den tradisjonelle forståelsen av selvforsvarsretten. Hvorvidt andre stater har hatt en mulighet til å påberope seg *uvillig eller ute av stand*-doktrinen, men likevel valgt ikke å påberope seg doktrinen, er vanskelig å fastslå. Usikkerheten foreligger fordi mange stater verken utsettes for slike angrep grunnet eksempelvis et velfungerende mellomstatlig sikkerhetssamarbeid, eller at de rett og slett ikke har nærvær av slike ikke-statlige aktører. I de tilfellene stater har blitt angrepet av ikke-statlige aktører kan det imidlertid spørres om statene faktisk har anvendt *uvillig eller ute av stand*-doktrinen som grunnlag for utøvelse av selvforsvar. Som de ovennevnte eksempler viser var det flere stater som eksplisitt refererte til *uvillig eller ute av stand*-doktrinen²⁷⁸, mens andre stater implementerte mer implisitt *uvillig eller ute av stand*-testen. Eksempelvis hevdet Tyrkia at Irak i 1994 ikke var i stand til å kontrollere sine områder i nord. Som tidligere nevnt, er det omfattende enighet om at al-Qaida og Taliban i Afghanistan kunne angripes til tross for at det ikke har blitt påvist at Taliban hadde effektiv kontroll over al-Qaida.

Den aktuelle utvidelsen av selvforsvarsretten etter *uvillig eller ute av stand*-doktrinen synes videre å forutsette at offerstaten må inkludere vertsstaten i sine handlinger.²⁷⁹

Inkluderingsvilkåret synes å være et naturlig utslag av suverenitetsprinsippet da det å inkludere vertsstaten medfører mindre krenkelse av vertsstatens suverenitet. Da kartlegger man om det er mulig å få til et samarbeid, og reduserer dermed de tilfellene hvor en stat ensidig bruker makt i vertsstaten.²⁸⁰ Å søke samtykke er derfor det første steget som bør foretas ved vurderingen om Syria er *uvillig eller ute av stand* til selv å bekjempe IS,²⁸¹ som vil bli behandlet i 6.3.6. Selv om samtykkevilkåret ideelt sett bør være oppfylt, er nok dette i mange tilfeller vanskelig å gjennomføre, og avhenger av gjeldende staters tidligere erfaringer med hverandre. Også tidsaspektet kan få betydning da det av ulike grunner kan haste med å gjennomføre selvforsvarshandlinger. USAs angrep på IS i Syria²⁸² taler klart for en

²⁷⁸ Irans intervensjon i Irak 1996, Russlands intervensjon i Georgia 2002 og USAs intervensjon i Syria 2014

²⁷⁹ Corten (2016), s. 779

²⁸⁰ Id.

²⁸¹ Id.

²⁸² Se kap. 6.3.6

amerikansk *opinio juris* om at *uvillig eller ute av stand*-doktrinen er gjeldende folkerettslig sedvane, til tross for at USA ikke inkluderte Syria i angrepet. At USA ikke inkluderte Syria kan tale for at USA ikke anerkjenner inkluderingsvilkåret.

Dagens *opinio juris* er altså uklar. Statspraksis viser at både USA i Syria, og Russland i Georgia påberopt seg retten til selvforsvar basert på *uvillig eller ute av stand*-doktrinen. Begge statene kritiserte imidlertid hverandre for disse selvforsvarshandlingene. Når det gjelder Irans intervensjon i Irak i 1996 hevdet USA som nevnt at "[t]here can be no justification for Iran crossing the border into northern Iraq. No justification whatsoever".²⁸³ Også her kan det hevdes at uttalelsen ble foretatt av hensyn til det dårlige forholdet mellom USA og Iran, et hensyn som ikke burde få vekt når det gjelder avgjørelsen av den folkerettslige lovligheten av selvforsvarshandlinger. Tilsvarende synspunkt får anvendelse på Irans fordømmelse av USAs luftangrep i Syria i 2014.²⁸⁴ Også Russland har argumentert sterkt mot at USA kan utøve en rett til selvforsvar i Syria, på grunnlag av manglende samtykke fra syriske myndigheter, og hevder at luftangrepene som gjennomføres uten Syrias samtykke eller uten mandat fra Sikkerhetsrådet "would be an act of aggression, a gross violation of the norms of international law"²⁸⁵. Dette strider imidlertid med Putins standpunkt i 2002 da Russland angrep mål i Georgia. Russland baserte sitt angrep på Georgias manglende oppfyllelse av resolusjon 1373 uten å nevne noe om samtykke. USAs angrep på Syria er forøvrig et klart utslag av *uvillig eller ute av stand*-doktrinen. Foruten å inkludere Syria, har USA handlet i tråd med doktrinen, også med støtte av FN.²⁸⁶ Det er påfallende at både USA og Russland har legitimert egne operasjoner under henvisning til *uvillig eller ute av stand*-doktrinen, men samtidig kritiserer hverandres bruk av tilsynelatende samme begrunnelser. At enkelte stater handler i tråd med doktrinen, men likevel fordømmer andre staters liknende handlinger, kan være utslag av at stater har ulike bakenforliggende motiver i konkrete saker, framfor at statene fordømmer *uvillig eller ute av stand*-doktrinen som sådan.

²⁸³ Burns (1996), *daily press briefing*

²⁸⁴ UN Doc. S/2014/695

²⁸⁵ Lukashovich (2014)

²⁸⁶ Ki-Moon (2014)

I alle tilfelle er det viktig ikke å glemme utgangspunktene om staters rett til selvforsvar, og staters rett til suverenitet og territoriell integritet. Derfor holder det ikke bare å henvende seg til Sikkerhetsrådet, og meddele at man har utført, eller vil utføre en selvforsvarshandling. Ifølge Ruys, og NATOs uttalelse etter 11. September 2001, må staten også godtgjøre at det har skjedd et væpnet angrep av en ikke-statlig aktør, som ikke er hjemmehørende innen vertsstatens grenser, og hvor det anses nærliggende med flere fremtidige angrep. Videre må vertsstaten være uvillig eller ute av stand til selv å håndtere den ikke-statlige aktøren. Endelig må selvforsvarshandlingen ligge innenfor vilkårene om umiddelbarhet, nødvendighet og proporsjonalitet.

Som tidligere nevnt støtter Generalsekretæren i FN også USAs angrep mot IS-mål i Syria, noe som taler sterkt for at vi i dag opererer med en sedvanerettslig adgang til selvforsvar i tråd med *uvillig eller ute av stand* -doktrinen.²⁸⁷ Også Iran og Russland har tidligere selv hevdet en rett til selvforsvar i tråd med *uvillig eller ute av stand* -doktrinen, selv om de i dagens væpnede konflikt i Syria er imot USAs påberopelse av doktrinen.²⁸⁸

Også Ashley Deeks har uttalt, på en blogg om nasjonal sikkerhet som heter Lawfare, at *uvillig eller ute av stand* -doktrinen ”is starting to seem less controversial and better settled as doctrine.”²⁸⁹

De gjennomgåtte ICJ dommene og deres særvotum skaper imidlertid usikkerhet, da det tradisjonelle kravet om statsattribusjon som ble lagt til grunn i Nicaraguasaken fortsatt synes å bli fastholdt av ICJ. Omfattende statspraksis taler dog for at stater i dag likevel *de facto* anvender *uvillig eller ute av stand*-doktrinen, selv om det fremstår som uklart hvor langt *uvillig eller ute av stand*-doktrinen kan strekkes.

²⁸⁷ Ki-Moon (2014)

²⁸⁸ Virtue, “Putin calls US support for rebel forces in Syria 'illegal' and says it just arms ISIS”

²⁸⁹ Deeks (2014)

Det er derfor sterke holdepunkter for at Norge selv uten et syrisk samtykke lovlig kan bruke makt mot IS på syrisk territorium, basert på kollektivt selvforsvar av Irak, dersom Syria er uvillig eller ute av stand til selv å bekjempe IS.

6.3.6 Er Syria uvillig eller ute av stand til å bekjempe IS?

Da IS oppstod ble de tolerert av Bashar al-Assad, ettersom IS angrep Assad-opposisjonen.²⁹⁰ IS ble imidlertid raskt sterkere, både i Syria og i Irak.

Den 10. september 2014 besluttet President Obama flyangrep mot IS-mål i Syria²⁹¹ mens Samarbeidsrådet for de arabiske statene i Gulfen, Irak, Jordan, Egypt, Libanon og USA signerte den 11. september 2014 et dokument kalt ”Jeddah Communiqué”, hvor de ble enige om å støtte stater som står overfor den trusselen som IS utgjør ”[...] as appropriate, joining in the many aspects of a coordinated military campaign”.²⁹² Irak ba USA om å lede koalisjonen.²⁹³

Assad har invitert andre stater til å hjelpe dem i kampen mot opprørsgrupper i Syria.²⁹⁴ Likevel skrev USA i et brev til Sikkerhetsrådet 23. september 2014 at Syria har vist at de er ”unwilling or unable” til å ”confront these safe havens [of IS] effectively itself”.²⁹⁵ USA påberopte seg derfor retten til selvforsvar etter art. 51 siden ”the government of the State where the threat [of IS] is located is unwilling or unable to prevent the use of its territory for such attacks”.²⁹⁶ Retten til selvforsvar ble påberopt individuelt på vegne av USA for angrep rettet mot USA, og kollektivt på vegne av Irak. Selvforsvarshandlingene til USA møtte ikke

²⁹⁰ Couzigou (2016)

²⁹¹ Obama, pressemelding 10. september 2014

²⁹² US Department of State, 11. september 2014

²⁹³ UN Doc. S/2014/691

²⁹⁴ Corten (2016) s. 778

²⁹⁵ UN Doc. S/2014/695

²⁹⁶ Id.

prinsipiell motstand internasjonalt.²⁹⁷ I tillegg til statene som undertegnet Jeddah Communiqué, annonserte også Storbritannia at de ville delta i kampen mot IS.²⁹⁸

Når det gjelder *uvillig eller ute av stand*-vurderingen overfor Syria, er det nokså klart at Syria selv ønsker å bli kvitt IS. Likevel ser det ut til at Syria ikke selv synes å klare å bekjempe IS. Dette ble tydelig illustrert da Syria ikke klarte å forhindre at den østlige provinsen av byen Raqqa ble overtatt av IS allerede i midten av 2014.²⁹⁹

USA, Canada, Australia og Tyrkia uttalte i sine brev til Sikkerhetsrådet i 2015 at Syria er uvillig eller ute av stand til å motvirke angrep utført av IS i Syria.³⁰⁰ Også den britiske statsministeren har anført en rett til selvforsvar mot IS i Syria, med grunnlag i at ”the Assad regime is unwilling and/or unable to take action necessary to prevent ISIL’s continuing attack on Iraq-or indeed attacks on us”.³⁰¹

Med den hjelpen Syria har fått av Russland, Hezbollah og Iran har imidlertid IS i 2016 møtt hard motstand, hvor de har mistet kontroll over tidligere okkuperte områder i Syria og i Irak.³⁰² Likevel falt Palmyra tilbake til IS i desember 2016.³⁰³ IS har også tatt på seg skylden for nylig terrorangrep på et julemarked i Berlin³⁰⁴ og mot en nattklubb i Istanbul.³⁰⁵ Syria har derfor så langt ikke lyktes med å bekjempe IS på sitt eget territorium og det må derfor konkluderes med at Syria er ute av stand til selv å bekjempe IS, og at Norge i utgangspunktet kan bidra i den væpnede konflikten mot IS på syrisk territorium.

²⁹⁷ Id.

²⁹⁸ UN Doc. S/2014/851

²⁹⁹ White (2015)

³⁰⁰ UN Doc. S/2014/695, UN Doc. S/2015/221, UN Doc. S/2015/693, UN Doc S/2015/563

³⁰¹ Cameron (2015)

³⁰² Chulov, ”Losing ground, fighters and morale – is it all over for Isis?”

³⁰³ Sly, ”Islamic State reenters ancient city of Palmyra”

³⁰⁴ Eddy, ”Germany Releases Berlin Attack Suspect as ISIS Claims Involvement”

³⁰⁵ Arango, ”ISIS Claims Responsibility for Istanbul Nightclub Attack”

Spørsmålet blir imidlertid om Norges konkrete bidrag i opptrening av New Syrian Army er lovlig.

6.3.7 Forholdet mellom invitasjon og utøvelse av selvforsvar: Er Norges trening av New Syrian Army lovlig bruk av makt i Syria?

Slik det fremgår av statspraksis gjennomgått ovenfor i 6.3.4, må *uvillig eller ute av stand*-doktrinen nå anses som folkerettslig sedvane. Ettersom Norge har påberopt seg retten til kollektivt selvforsvar mot IS i Syria basert på at Syria selv er *uvillig eller ute av stand* til selv å bekjempe IS er spørsmålet hvor langt denne sedvaneretten rekker i forhold til Norges trening av New Syrian Army. Norges bidrag går ikke ut på å sende *egne* styrker inn i Syria for å bekjempe IS der. Norges bidrag går utelukkende ut på å trene en opprørsgruppe kalt "New Syrian Army" (i militære ferdigheter) som ledd i kampen mot IS på syrisk territorium. Selv om intensjonen bak Norges bidrag i Syria er å svekke IS som ledd i utøvelsen av kollektivt selvforsvar av Irak, kan Norges trening av New Syrian Army også dermed medføre en *de facto* støtte av opprørere og således involvering i en borgerkrig som føres mot den syriske regjeringen. Som nevnt i kap. 3.1 fremgår det av Generalforsamlingens Resolusjon 2625 (XXV)³⁰⁶ at stater ikke skal blande seg inn i en annen stats borgerkrig.

Også i Nicaraguasaken ble trening og bevæpning av opprørsgrupper ansett som væpnet makt overfor territorialstaten som medførte brudd på det sedvanerettslige maktforbudet.

Også Schmitt hevder bevæpning av opprørere medfører brudd på folkeretten, med mindre ett av unntakene fra maktforbudet foreligger.³⁰⁷

Norges trening av New Syrian Army i Syria må derfor i utgangspunktet anses som ulovlig bruk av makt. Det må derfor påvises unntak fra maktforbudet som lovliggjør Norges bruk av væpnet makt overfor Syria.

³⁰⁶ A/RES/25/2625

³⁰⁷ Schmitt (2014), s. 145

ICJ uttalte i Nicaraguasaken at det foreligger en praksis hvor stater hevder de har en generell rett til intervensjon ved å støtte en ”internal opposition in another State”³⁰⁸ dersom opposisjonsgruppen anses ”worthy by reason of the political and moral values”.³⁰⁹ ICJ foretok derfor i Nicaraguasaken en vurdering av statspraksis og *opinio juris* vedrørende en slik praksis, og kom til at ”[...]no such general right of intervention, in support of an opposition within another State, exists in contemporary international law”.³¹⁰ ICJ fremholdt at en slik sedvane ville uthullet intervensjonsforbudet, da enhver stat i så fall ville kunne intervensjon i en stats interne forhold uavhengig av om den intervensjonsstat har samtykke av regjeringen, eller av en opposisjonsgruppe.³¹¹ Selv om Nicaraguasaken nå er en gammel avgjørelse, ble også spørsmålet om slik bevæpning av opprørere berørt i Kongosaken fra 2005. ICJ henviste der til uttalelser i Nicaraguasaken, og avviste at en slik sedvane foreligger.³¹²

Også NATO har nylig bevæpnet opprørere i Libya. Sikkerhetsrådets resolusjon 1973 ga mandat til å ta i bruk ”all necessary means” for å beskytte sivile i Libya.³¹³ NATO angrep derfor libanesiske regjeringsstyrker i nærheten av Benghazi fordi soldatene truet sivile i området.³¹⁴ NATOs handlinger ble akseptert internasjonalt.³¹⁵ NATOs angrep var imidlertid ikke nok for å beskytte de sivile, og NATO gjennomførte derfor ytterligere militære operasjoner mot Libyas forsvar, også andre steder i Libya for å beskytte sivile.³¹⁶ Deretter bevæpnet NATO opprørsgrupper i Libya, og begrunnet bevæpningen med at opprørsgruppene beskyttet sivilbefolkningen i Libya.³¹⁷ Ettersom Sikkerhetsrådet talte om å ta i bruk ”all necessary means” for å beskytte sivile, mente NATO at det å bevæpne opprørere var i tråd

³⁰⁸ Nicaraguasaken, avsnitt 206

³⁰⁹ Id.

³¹⁰ Id. avsnitt 209

³¹¹ Id. avsnitt 246

³¹² Kongosaken, avsnitt 164

³¹³ UN Doc. S/RES/1973

³¹⁴ Fashi, ”Arming Syrian rebels would be illegal”

³¹⁵ Id.

³¹⁶ Id.

³¹⁷ Id.

med mandatet.³¹⁸ Tolkningen om at resolusjonen gikk så langt som også å omfatte bevæpning av opprørere ble imidlertid bestridt av mange land, da tolkningen var for bred.³¹⁹ På bakgrunn av NATOs tolkning og anvendelse av resolusjonen i Libya-konflikten i 2011, la Russland og Kina ned veto mot Sikkerhetsrådets forslag om resolusjon i den nå pågående konflikten i Syria da de var redde for at en slik resolusjon ville kunne tolkes vidt og få samme utfall som Sikkerhetsrådets resolusjon 1973, selv om det foreslåtte resolusjonen kun gjaldt humanitær intervensjon.³²⁰

Det må derfor legges til grunn at det ikke foreligger tilstrekkelig statspraksis eller *opinio juris* for at det kan utledes et generelt sedvanerettslig grunnlag for Norges trening av New Syrian Army.

Den irakiske invitasjonen til kollektivt selvforsvar mot IS gir de inviterte stater rettslig grunnlag for å utøve selvforsvar mot IS i Syria, siden den Syriske regjeringen er ute av stand til selv å bekjempe IS. Det må imidlertid legges til grunn at det å tillate en trening av opprørere som det her er tale om, faller utenfor de rammer for selvforsvarsretten slik den Irakiske invitasjonen og *uvillig eller ute av stand*-doktrinen setter. Det er ikke grunnlag for å tillate å utøve "selvforsvar" mot andre enn angrepssubjektet, som her er IS. Ved å trene en opprørsgruppe på vertsstatens (syrisk) territorium, går Norge derfor ut over det *uvillig eller ute av stand*-doktrinen etter folkerettslig sedvane synes å åpne for, nemlig bruk av *egne* militære styrker, herunder målrettede angrep, mot IS-mål i Syria. New Syrian Army vil kunne angripe Assad-regimet,³²¹ og er uansett i alle tilfelle ikke å anse som en regjeringsstyrke. Ved å tillate trening av opprørere, som også sannsynligvis vil kunne angripe Assad, vil man i ytterste konsekvens *de facto* tillate nedkjempelse av Syrias regjering som ledd i kampen mot IS. Dette kan verken være en tilsiktet eller lovlig rekkevidde av den selvforsvarsretten som irakisk samtykke til kollektivt selvforsvar åpner for i Syria.

³¹⁸ Id.

³¹⁹ Id.

³²⁰ Id.

³²¹ Hanna, "Is new strategy needed for fighting IS in Syria?"

Syria har så langt ikke gjennomført noe væpnet angrep mot koalisjonens medlemsstater som kunne dannet grunnlag for selvforsvarshandlinger overfor Syria. Syria kan heller ikke gjøres ansvarlig for IS sine væpnede angrep, da Syria ikke kan tilskrives med IS.

7 Avslutning og konklusjon

Det har gradvis vokst frem en statspraksis og en *opinio juris* som taler for at det i dag er en sedvanerettslig adgang til selvforsvar i tråd med *uvillig eller ute av stand*-doktrinen.

Det må likevel konkluderes med at *uvillig eller ute av stand*-doktrinen neppe kan trekkes så langt at en stat kan trene opprørsgrupper innenfor vertsstaten som ledd i utøvelsen av selvforsvar mot en ikke-statlig aktør, som også har evne til å angripe vertsstatsens regime.

Siden det er nærliggende at New Syrian Army vil bruke sin våpenopplæring til å nedkjempe Assad-regimet og ikke bare IS, er konklusjonen at Norges trening av New Syrian Army som ledd i utøvelsen av kollektivt selvforsvar av Irak mot IS, nok vil medføre at Norge ulovlig involverer seg i borgerkrigen i Syria.

8 Litteraturliste

8.1 Traktater

Brian-Kellog pakten: *General treaty for the renunciation of war*, 27. august 1928

FN-pakten: *Charter of the United Nations*, 1945

ICJ-statuttene: *Statute of the international court of justice*, 1945

8.2 FN dokumenter

8.2.1 Sikkerhetsrådets resolusjoner

UN Doc. S/RES/573: *Resolution 573 (1985)*

UN Doc. S/RES/660: *Resolution 660 (1990)*

UN Doc. S/RES/678: *Resolution 678 (1990)*

UN Doc. S/RES/661:	<i>Resolution 661 (1990)</i>
UN Doc. S/RES/687:	<i>Resolution 687 (1991)</i>
UN Doc. S/RES/1304:	<i>Resolution 1304 (2000)</i>
UN Doc. S/RES/1361:	<i>Resolution 1361 (2001)</i>
UN Doc. S/RES/1368:	<i>Resolution 1368 (200)</i>
UN Doc. S/RES/1373:	<i>Resolution 1373 (2001)</i>
UN Doc. S/RES/1378:	<i>Resolution 1378 (2001)</i>
UN Doc. S/RES/1386:	<i>Resolution 1386 (2001)</i>
UN Doc. S/RES/1441:	<i>Resolution 1441 (2002)</i>
UN Doc. S/RES/1462:	<i>Resolution 1462 (2003)</i>
UN Doc. S/RES/1510:	<i>Resolution 1510 (2003)</i>
UN Doc. S/RES/1973:	<i>Resolution 1973 (2011)</i>
UN Doc. S/RES/2249:	<i>Resolution 2249 (2015)</i>

8.2.2 Brev til Sikkerhetsrådet

UN Doc. S/1996/602: *Letter dated 29 July 1996 from the permanent representative of the Islamic republic of Iran to the United Nations addressed to the Secretary-General*

UN Doc. S/1997/416: *Identical Letters dated 30 May 1997 from the Permanent Representative of Lebanon to the United Nations addressed to the Secretary-General and to the president of the Security Council*

UN Doc. S/1998/780: *Letter dated 20 August 1998 from the permanent representative of the United States of America to the United Nations addressed to the president of the Security Council*

UN Doc. S/2000/580: *Письмо Постоянного представителя Южной Африки при Организации Объединенных Наций от 6 июня 2000 года на имя Генерального секретаря*³²²

UN Doc. S/2001/946: *Letter dated 7 October 2001 from the permanent representative of the United States of America to the United Nations addressed to the president of the Security Council*

UN Doc. S/2001/1010: *Identical letters dated 23 October 2001 from the permanent representative of Iraq to the United Nations addressed to the Secretary-General and to the president of the Security Council*

UN Doc. S/2002/950: *Letter dated 23 August 2002 from the permanent representative of Georgia to the United Nations addressed to the Secretary-General*

UN Doc. S/2002/1012: *Letter dated 11 September 2002 from the permanent representative of the Russian Federation to the United Nations addressed to the Secretary-General*

UN Doc. S/2002/1035: *Letter dated 13 September 2002 from the permanent representative of Georgia to the United Nations addressed to the Secretary-General*

UN Doc. S/2003/940 (2003): *Identical letters dated 5 October 2003 from the permanent representative of the Syrian Arab republic to the United Nations addressed to the Secretary-General and to the president of the Security Council*

UN Doc. S/2003/949: *Letter dated 6 October 2003 from the permanent observer of the league of Arab states to the United Nations addressed to the president of the Security Council*

UN. Doc S/2005/609: *Identical letters dated 26 September 2005 from the Chargé d'affaires a. i. of the permanent mission of Israel to the United Nations addressed to the Secretary-General and to the president of the Security Council*

UN Doc. S/2006/515: *Identical letters dated 12 July 2006 from the permanent representative of Israel to the United Nations addressed to the Secretary-General and the president of the Security Council*

UN Doc. S/2014/440: *Letter dated 25 June 2014 from the permanent representative of Iraq to the United Nations addressed to the Secretary-General*

³²² Letter dated 6 June 2000 from the permanent representative of South-Africa to the United Nations addressed to the president of the Security Council (Min oversettelse), se også S/2001/1010

UN Doc. S/2014/691: *Letter dated 20 September 2014 from the permanent representative of Iraq to the United Nations addressed to the president of the Security Council*

UN Doc. S/2014/695: *Letter dated 23 September 2014 from the permanent representative of the United States of America to the United Nations addressed to the Secretary-General*

UN Doc. S/2014/851: *"Identical letters dated 25 November 2014 from the permanent representative of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the United Nations addressed to the Secretary-General and the president of the Security Council"*

UN Doc. S/2015/221: *"Letter dated 31 March 2015 from the Chargé d'affaires a.i. of the permanent mission of Canada to the United Nations addressed to the president of the Security Council"*

UN Doc S/2015/563: *"Letter dated 24 July 2015 from the Chargé d'affaires a.i. of the permanent mission of Turkey to the United Nations addressed to the president of the Security Council"*

UN Doc. S/2015/693: *"Letter dated 9 September 2015 from the permanent representative of Australia to the United Nations addressed to the president of the Security Council"*

UN Doc. S/2016/513: *"Letter dated 3 June 2016 from the Permanent Representative of Norway to the United Nations addressed to the President of the Security Council"*

8.2.3 Øvrige FN-dokumenter

A/RES/25/2625: 2625 (XXV). *Declaration on principles of international law concerning friendly relations and co-operation among states in accordance with the charter of the United Nations*, (1970)

A/RES/29/3314: 3314 (XXIX). *Definition of Aggression*, (1974)

UN Doc. S/PV.2610: *Security Council, 2610th meeting, New York 2. October 1985*

UN Doc. S/PV.2611: *Security Council, 2611th meeting, New York 2. October 1985*

UN Doc. S/PV.2613: *Security Council, 2613th meeting, New York 3. October 1985*

UN Doc. S/PV.2615: *Security Council, 2615th meeting, New York 4. October 1985*

UN Doc. S/PV.4836: *Security Council, 4836th meeting, New York 5. October 2003*

UN Doc. S/PV.5489: *Security Council, 5489th meeting, New York, 14 July 2006.*

UN Doc. S/2006/560: *Report of the Secretary-General on the United Nations interim force in Lebanon*

8.3 Litteratur

8.3.1 Bøker

Dinstein (2012): Dinstein, Yoram, *War aggression and self-defence*, 5. utgave, 2012

Fleischer (2005): Fleischer, Carl August, *Folkerett*, 8. Utgave, 2005

Gill (2010): Gill, Terry D. and Dieter Fleck, *The handbook of the international law of military operations*, 1. utgave, 2010.

Helmersen (2014): Helmersen, Sondre Torp, ”Folkerett i et nøtteskall”, 2014

Higgins (1994): Higgins, Rosalyn, *Problems and Process: International Law and How We Use It*, 1994 (reprinted 1995)

Johansen (2009): Johansen, Sigrid Redse og Jacob Thomas Staib, *Jus og militærmakt*, 1. utgave, 2009

Lauterpacht (1958): Lauterpacht, Hersch, *The Development of International Law by the International Court*, 1. utgave, 1958.

Patman (2006): Patman, Robert, *Globalization and conflict: National security in a 'new' strategic era*, 1. utgave, 2006

Ruud (2014): Ruud, Morten og Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett*, 4. utgave, 2014

Ruys (2010): Ruys, Tom. «*Armed attack*» and Article 51 of the UN charter: *Evolutions in customary law and practice*, 2010.

Secretary Shultz (1986): Secretary Shultz, *Low intensity warfare: The challenge of ambiguity*, United States department of state, Bureau of public affairs, Washington D.C. 1986.

Simma (2002): Simma, Bruno, *The charter of the United Nations: A commentary*, 2. utgave, bind 1, 2002

Ulfstein (2016): Ulfstein, Geir, *Hva er folkerett*, 1. utgave, 2016

8.3.2 Artikler

Akande (2015): Akande, Dapo og Marco Milanovic, “The constructive ambiguity of the Security Council’s ISIS resolution”, *EJIL:Talk*, 21. november 2015.

<http://www.ejiltalk.org/the-constructive-ambiguity-of-the-security-councils-isis-resolution/comment-page-1/#comments> 3/1

Corten (2016): Corten, Olivier, "The 'unwilling or unable' test: Has it been, and could it be, accepted?", *Leiden journal of international law*, 2016, s. 777-799
<https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/A136F06AE6A397B93804F7BFA7F87CA2/S0922156516000315a.pdf/the-unwilling-or-unable-test-has-it-been-and-could-it-be-accepted.pdf> 3/1

Couzigou (2016): Couzigou, Irene, "The fight against the "Islamic State" in Syria and the right to self-defence", *E-international realtions*, 2016 <http://www.e-ir.info/2016/02/05/the-fight-against-the-islamic-state-in-syria-and-the-right-to-self-defence/> 3/1

Deeks (2011): Deeks, Ashley, "Pakistan's sovereignty and the killing of Osama Bin Laden", *American society of international law*, Vol 15, issue 11, 2011.

Deeks (2014): Deeks, Ashley, "The UK's article 51 letter on use of force in Syria", *Lawfare*, 12. desember 2014 <https://www.lawfareblog.com/uks-article-51-letter-use-force-syria> 3/1

Frostad (2014): Frostad, Magne, "Some thoughts on the Russian use of armed force in Ukraine", *Arctic review on law and politics*, vol. 5, 2014, side 146-149.
<http://site.uit.no/arcticreview/files/2014/10/Russian-use-of-force.pdf> 3/1

Gursli-Berg (2015): Gursli-Berg, Gunhild og Dag Leraand, "Osama Bin Laden", *Store norske leksikon*, 2015 https://snl.no/Osama_bin_Laden 3/1

Kravik (2014): Kravik, Andreas Motzfeldt og Anette Ødelien, "Retten til selvforsvar mot ikke-statlige aktører som angriper fra en annen stats territorium", *Lov og Rett 2014 s. 591-606 (LOR-2014-591)* <https://lovdata.no/pro/#document/JUS/kravik-am-2014-01?searchResultContext=1121> 3/1

Leraand (2013): Leraand, Dag, "Gassangrep i Syria", *Store norske leksikon*, 2013.
https://snl.no/Gassangrep_i_Syria_2013 3/1

Leraand (2015): Leraand, Dag, "Palestina", *Store norske leksikon*, 2015.
<https://snl.no/Palestina> 3/1

Leraand (2016) "Arabisk Liga": Leraand, Dag, "Arabisk Liga", *Store norske leksikon*, 2016, oppdatert 14. mars 2016. https://snl.no/Arabiske_liga 3/1

Leraand (2016) "Borgerkrigen i Syria 2011-": Leraand, Dag, "Borgerkrigen i Syria 2011-", *Store norske leksikon*, oppdatert 14. november 2016.
https://snl.no/Borgerkrigen_i_Syria_2011- 3/1

McInnis (2016): McInnis, Kathleen, "Coalition contributions to contering the Islamic State", *Congressional Research Service*, 24. August 2016
<https://www.fas.org/sgp/crs/natsec/R44135.pdf> 3/1

Naert (2004): Naert, Frederik, “The impact of the fight against terrorism on the ius ad bellum”, *Ethical perspectives*, vol. 11, 2004, side 144-161. <http://www.ethical-perspectives.be/viewpic.php?LAN=E&TABLE=EP&ID=495> 3/1

Politis (1926): Politis, Nicolas, “How the world court has functioned”, *Foreign Affairs*, 1926, Vol. 4 Issue 3, s. 443

Ruys (2013): Ruys, Tom, “Quo Vadis jus ad bellum?: A legal analysis of Turkey’s military operations against the PKK in northern Iraq”, 2013
<https://www.scribd.com/document/124746212/QUO-VADIS-jus-ad-bellum> 3/1

Schmitt (2014): Schmitt, Michael, “Legitimacy versus Legality Redux: Arming the Syrian Rebels”, *Journal of national security law & policy*, vol. 7 no. 1, 2014, s. 139-159
<http://jnsplp.com/wp-content/uploads/2014/02/Legitimacy-versus-Legality-Redux.pdf> 3/1

Tams (2009): Tams, Christian, “The use of force against terrorists”, *The European journal of international law*, Vol. 20 no. 2, 2009. <http://www.ejil.org/pdfs/20/2/1793.pdf> 3/1

Trapp (2010): Trapp, Kimberley, “The use of force against terrorists: A reply to Christian J. Tams”, *The European journal of international law*, Vol. 20 no. 4, 2010
<http://www.ejil.org/pdfs/20/4/1915.pdf> 3/1

Walsh (2009): Walsh, Frank, “Rethinking the legality of Colombia's attack on the FARC in Ecuador: A new paradigm for balancing territorial integrity, self-defense and the duties of sovereignty”, *Pace international law review*, Vol. 21, Issue 1, 2009
<https://www.law.upenn.edu/live/files/1636-walsh-frank-rethinking-the-legality-of-colombias> 3/1

White (2015): White, Jeffery, “Syrian regime military operations against ISIS”, *The Washington institute for near east policy*, 29. april 2015
<http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/syrian-regime-military-operations-against-isis> 3/1

Wouters (2003): Wouters, Jan og Frederik Naert, “Responding to International Terrorism: What Role for NATO and the EU”, *Ku Leuven*, 2003.
<https://www.law.kuleuven.be/iir/nl/onderzoek/opinies/JWFNeunatoTerrorism.pdf> 3/1

8.4 Kurs

The Norwegian Defence University College, invitation to a seminar on: ‘Syria and States’ right to self-defence’: The Norwegian Defence University College, invitation to a seminar on: ‘Syria and States’ right to self-defence’, Akershus Fortress, Oslo 10-12 October 2016.
<http://www.ismllw.org/PDF/Norwegian%20Defence.pdf> 3/1

8.5 Avisartikler (kronologisk)

Prail, "Israeli planes attack P.L.O. in Tunis, killing at least 30": Prail, Frank, *The New York times*, 2. oktober 1985 <http://www.nytimes.com/1985/10/02/world/israeli-planes-attack-plo-in-tunis-killing-at-least-30-raid-legitimate-us-says.html> 3/1

The Washington Post "President Bush Addresses the nation": *The Washington Post*, 20. september 2001 http://www.washingtonpost.com/wp-srv/nation/specials/attacked/transcripts/bushaddress_092001.html 3/1

Aftenposten, "Tyrkia har sendt 10.000 soldater inn i Nord-Irak": *Aftenposten*, 22. februar 2008 <http://www.aftenposten.no/verden/Tyrkia-har-sendt-10000-soldater-inn-i-Nord-Irak-311203b.html> 3/1

Merten, "Presidential candidates debate Pakistan": Merten, Andy, *NBC News*, 28. februar 2008 http://www.nbcnews.com/id/23392577/ns/politics-decision_08/#.WBcoNHeDrxg 3/1

INTERPOL News, "INTERPOL reaffirms key findings of its examination of seized FARC computers in response to efforts to distort conclusions": *INTERPOL News*, 13. juni 2008 <http://www.interpol.int/News-and-media/News/2008/PR026> 3/1

Israeli Frontline, "Operation Wood leg-bombing of the PLO headquarters in Tunis-1985": *Israeli Frontline*, 3. oktober 2010 <http://www.israelifrontline.com/2010/10/operation-wood-leg-bombing-of-plo.html> 3/1

Al Jazeera news, "Behind the 'Blue line'": *Al Jazeera news*, 26. mai 2010 <http://www.aljazeera.com/focus/2010/05/201052513611882652.html> 3/1

The Guardian, "Osama Bin Laden is dead, Obama announces": *The Guardian*, 2. Mai 2011 <https://www.theguardian.com/world/2011/may/02/osama-bin-laden-dead-obama> 3/1

Fashi, "Arming Syrian rebels would be illegal": Fashi, Magda, *Mint Press News*, 3. april 2013 <http://www.mintpressnews.com/arming-syrian-rebels-would-be-illegal/56781/> 3/1

Lofstad, "IS har publisert video der de hevder de henretter kidnappet amerikansk journalist": Lofstad, Ralf og Trym Mogen, *Dagbladet*, 19. august 2014 <http://www.dagbladet.no/2014/08/19/nyheter/utenriks/is/isil/henrettelse/34872594/> 3/1

Karam, "Syria warns U.S. against bombing ISIS without permission": Karam, Zeina, *National Post*, 25. august 2014 <http://news.nationalpost.com/news/syria-warns-u-s-against-bombing-isis-without-permission> 3/1

NRK-nyheter, "IS henretter ny journalist": *NRK-nyheter*, 2. september 2014 <https://www.nrk.no/nyheter/is-henretter-ny-journalist-1.11911853> 3/1

The Huffington post, "ISIS audio urges muslims everywhere to kill 'unbelievers'": *The Huffington post*, 21. September 2014 http://www.huffingtonpost.ca/2014/09/21/isis-audio-threat-canada_n_5859062.html 3/1

Havnes, "Terrorangrepene i Europa": Havnes, Heljar, *Dagens Næringsliv*, 15. august 2015
<http://www.dn.no/nyheter/utenriks/2016/07/15/1107/Terror/terrorangrepene-i-europa> 3/1

Virtue, "Putin calls US support for rebel forces in Syria 'illegal' and says it just arms ISIS": Virtue, Rob, *EXPRESS*, 27. september 2015
<http://www.express.co.uk/news/world/608267/Putin-US-support-for-rebel-forces-Syria-illegal-ISIS> 3/1

CNN, "Operation Enduring freedom fast facts", *CNN*, 5. oktober 2015
<http://edition.cnn.com/2013/10/28/world/operation-enduring-freedom-fast-facts/> 3/1

NATO News, "Collective defence - Article 5": *NATO News*, 22. mars 2016
http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm 3/1

Ruud, "Norge sender spesialstyrker til Jordan-skal trene opp syriske krigere": Ruud, Solveig, *Aftenposten*, 2. mai 2016
<http://www.aftenposten.no/norge/Norge-sender-spesialstyrker-til-Jordan--skal-trene-opp-syriske-krigere-59059b.html> 3/1

TV2 nyheter, "Solberg: Norge skal trene opp syriske styrker": *TV2 nyheter*, 2. mai 2016
<http://www.tv2.no/a/8277708/> 3/1

Ege, "Dette er Syria-gruppen norske spesialstyrker skal trene": Ege, Rune, *VG*, 2. juni 2016
<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/forsvaret/dette-er-syria-gruppen-norske-spesialstyrker-skal-trene/a/23701334/> 3/1

BBC, "Islamic State conflict: Nato surveillance planes to help US-led coalition": *BBC*, 9. juli 2016
<http://www.bbc.com/news/world-europe-36755639> 3/1

Hagesæther, "IS har henrettet minst 41 menn for homofili på halvannet år": Hagesæther, Pål, *Aftenposten*, 4. juni 2016
<http://www.aftenposten.no/verden/IS-har-henrettet-minst-41-menn-for-homofili-pa-halfvannet-ar-199020b.html> 3/1

Hanna, "Is new strategy needed for fighting IS in Syria?": Hanna, Assad, *Al-Monitor*, 28. juli 2016
<http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/07/new-syrian-army-fight-isis-russia-regime.html> 5/1

Chulov, "Losing ground, fighters and morale – is it all over for Isis?": Chulov, Martin, *The Guardian*, 7. september 2016
<https://www.theguardian.com/world/2016/sep/07/losing-ground-fighter-morale-is-it-all-over-for-isis-syria-turkey> 5/1

Demirjian, "Russia condemns U.S. airstrikes against Islamic State in Syria": Demirjian, Karoun, *The Washington Post*, 23. september 2016
https://www.washingtonpost.com/world/russia-condemns-us-airstrikes-against-islamic-state-in-syria/2014/09/23/de639dc6-42f4-11e4-b437-1a7368204804_story.html?utm_term=.5b00d624adb5 3/1

Sly, “Islamic State reenters ancient city of Palmyra”: Sly, Liz, *The Washington Post*, 10. desember 2016 https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/isis-is-back-in-the-ancient-syrian-city-of-palmyra/2016/12/10/d60523b3-21c5-4db7-883c-6f89305c1b25_story.html?utm_term=.220eb14f4a17 3/1

Eddy, “Germany Releases Berlin Attack Suspect as ISIS Claims Involvement”: Eddy, Melissa og Alison Smale, *The New York Times*, 20. desember 2016 http://www.nytimes.com/2016/12/20/world/europe/berlin-attack-christmas-market.html?_r=0 5/1

Vermes, ”Norges allierte i Syria kan være oppløst”: Vermes, Thomas, *ABC nyheter*, 24. desember 2016 <http://www.abcnyheter.no/nyheter/2016/12/24/195266175/norges-allierte-i-syria-kan-vaere-opplost> 5/1

Kikrebøen, ”Sikkerhetsrådet vedtok Syria-resolusjon”: Kikrebøen, Stein, *Aftenposten*, 31. desember, 2016 <http://www.aftenposten.no/verden/Sikkerhetsradet-vedtok-Syria-resolusjon-612072b.html> 3/1

Arango, “ISIS Claims Responsibility for Istanbul Nightclub Attack”: Arango, Tim, *The New York Times*, 2. januar 2016 <http://www.nytimes.com/2017/01/02/world/europe/istanbul-nightclub-attack.html?ribbon-ad-idx=5&rref=world/europe> 5/1

8.6 Diverse nettsider

De Forente Nasjoners regionale informasjonskontor for Vest-Europa:

<https://www.unric.org/no/informasjon-om-fn/14> 3/1

Pieter vanostaeyen (2014): ”Abū Muhammad al-‘Adnānī ash-Shāmī – Indeed Your Lord Is Ever Watchful”, *Pieter vanostaeyen*, 2014 <https://pietervanostaeyen.com/2014/09/25/abu-muhammad-al-adnani-ash-shami-indeed-your-lord-is-ever-watchful/> 3/1

Inherentresolve.mil, Fact Sheet:

<http://www.inherentresolve.mil/Portals/1/Documents/Mission/History.pdf?ver=2016-03-23-065243-743> 3/1

Inherentresolve.mil, Our Mission:

<http://www.inherentresolve.mil/Portals/1/Documents/Mission/Mission.pdf?ver=2016-03-23-091705-717> 3/1

9/11 Death Statistics, <http://www.statisticbrain.com/911-death-statistics/> 3/1

8.7 ICJ (kronologisk)

Asyl-saken: Colombian-Peruvian asylum case, judgment of November 20th 1950 : I.C.J. Reports 1950, side 266

Namibia-saken: Legal consequences for states of the continued presence of South Africa in Namibia (south west Africa) notwithstanding Security Council resolution 276 (1970), Advisory opinion, I.C.J. Reports 1971, s. 16.

Fiskerijurisdiksjon-saken: *Fisheries jurisdiction* (United Kingdom v. Iceland), ICJ Rep. 1974 s. 3

Nicaraguasaken: *Military and paramilitary activities in and against Nicaragua* (Nicaragua v. United States of America), ICJ reports 1986 s. 14, International court of justice, Haag, 27. juni 1986.

Oljeplattform-saken: *Case concerning oil platforms* (Islamic Republic of Iran v. United States of America) ICJ reports 2003 s. 1, International court of justice, Haag, 6. november 2003.

Mursaken: *Legal consequences of the construction of a wall in the occupied palestinian territory*, ICJ Reports s. 136, International court of justice, Haag, 9. juli 2004.

- Separate opinion of Judge Kooijmans
- Separate opinion of Judge Higgins
- Separate opinion of Judge Buergenthal

Kongosaken: *Armed activities on the territory of the Congo* (Democratic Republic of the Congo v. Uganda), ICJ reports 2005 s. 168. International court of justice, Haag, 19. desember 2005.

- Separate opinion of judge Kooijmans

8.8 ICTY

Tadić-saken: *Prosecutor v. Duško Tadić*, Case IT-94-1-A (1999), ILM, vol. 38, No. 6, International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, Haag, november 1999.

8.9 Offentlige uttalelser (kronologisk)

Burns (1995): Burns, Nicholas *U.S. Department of the state daily press briefing, July 7, 1995*, *Office of the Spokesman*

http://dosfan.lib.uic.edu/ERC/briefing/daily_briefings/1995/9507/950707db.html 3/1

Burns (1996): Burns, Nicholas *U.S. Department of the state daily press briefing, 30. July 1996*

<http://www.hri.org/news/usa/std/1996/96-07-30.std.html> 3/1

U.S. Government Joint Resolution (2001): *Joint resolution to authorize the use of United States armed forces against those responsible for the recent attacks launched against the United States, 18. September 2001* <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-107publ40/html/PLAW-107publ40.htm> 3/1

European Commission Doc/01/13: *Council of the European Union, extraordinary meeting of 21. September 2001, Conclusions and plan of action, SIC (2001) 990.* http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-01-13_en.htm 3/1

Obama, pressemelding 10. september 2014: Obama, Barack H. *Statement by the president on ISIL*, Office of the Press Secretary, 2014 <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1> 3/1

US Department of State, 11. september 2014: US Department of state, *Jeddah communique*, Office of the Spokesperson, 2014 <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2014/09/231496.htm> 3/1

Lukashevich (2014): Lukashevich, Alexander. *Briefing by Russian ministry of foreign affairs spokesman Alexander Lukashevich*. The Ministry of foreign affairs of the Russian Federation Official Site, 11. September 2014. http://archive.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/915ba2459970fa5544257d570057169c!OpenDocument 3/1

Ki-Moon (2014): Ki-Moon, Ban. *Remarks at the climate summit press conference (including comment on Syria)*, UN News Center, 23 september 2014. <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2014-09-23/remarks-climate-summit-press-conference-including-comments-syria#.VUEQ-5PqgFo> 3/1

Cameron (2015): The British prime minister, Cameron, David, *David Cameron's full statement calling for UK involvement in Syria air strikes*. Tilgjengelig hos The Telegraph 26. november 2015 <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/david-cameron/12018841/David-Camersons-full-statement-calling-for-UK-involvement-in-Syria-air-strikes.html> 3/1

8.10 Rapportør (kronologisk)

ILC DASR: *Draft articles on state responsibility of states for internationally wrongful acts, with commentaries*, 2001 http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf 3/1

U.S. National Security Strategy (2002): *National security strategy of the United States of America*, The White House, 17 september 2002 <http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf> 3/1

Folkerettsinstituttet, Santiago Resolution (2007), Roucouas, Emmanuel, *Present problems of the use of armed force in international law: A self-defence*, 10A resolution EN, Institut de

Droit International, 27. oktober 2007.

http://www.justitiaetpace.org/idiE/resolutionsE/2007_san_02_en.pdf 3/1

Council of the EU (2009): Council of the EU, *Independent international fact-finding mission on the conflict in Georgia*, Vol II. 2009

http://www.mpil.de/files/pdf4/IIFFMCG_Volume_II1.pdf 3/1

A/CN.4/672: Wood, Michael. *Second report on identification of customary international law*. A/CN.4/672. Sixty-sixth session, Geneva, International law commission, 2014

<http://legal.un.org/docs/?symbol=A/CN.4/672> 3/1

A/CN.4/682: Wood, Michael. *Third report on identification of customary international law*. A/CN.4/682. Sixty-seventh session, Geneva, International law, 2015

<http://legal.un.org/docs/?symbol=A/CN.4/682> 3/1

Utenriksdepartementet (januar 2016): Rettsavdelingen, Utenriksdepartementet, *Kampen mot ISIL. Folkerettslig grunnlag for militær maktbruk mot ikke-statlige aktører i Syria*” (2016)

Utenriksdepartementet (april 2016): Utenriksdepartementet, *Det norske styrkebidraget til bekjempelse av ISIL i Syria. Notat om folkeretten*”. 29. Apr